

SAVEZ SVETOG FRANJE S GOSPOĐOM SIROMAŠTINOM

SAVEZ SVETOGA FRANJE S GOSPOĐOM SIROMAŠTINOM

SAVEZ SVETOGA FRANJE S GOSPOĐOM SIROMAŠTINOM

S latinskog izvornika
preveo

o. Damjan Damjanović

ZAGREB
1980

Naslov izvornika:

SACRUM COMMERCIUM SANCTI FRANCISCI CUM DOMINA PAUPERTATE

Ad fidem codicum mss. editum a PP. Collegii
S. Bonaventurae
Ad CLARAS AQUAS — FLORENTIAE
Firenze — Quaracchi 1929

Izdala: Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda
Zagreb — Kaptol 9

Odgovara: Dr o. Karlo Kaić, provincijal

Tiskara: »A. G. MATOŠ« — SAMOBOR

Ovaj hrvatki prijevod
SVETOGA SAVEZA
posvećujem onima koji su me
učili ljubiti evanđeosko siromaštvo

Prevodilac

PREVODIOČEV PREDGOVOR

Za SACRUM COMMERCIUM (SC) saznao sam čitajući knjigu Hilarina Feldera DIE IDEALE DES HL. FRANZISKUS VON ASSISI. Već je sam naslov toga djela u meni razbudio veliku želju da ga što prije i što bolje upoznam. U našoj ga knjižnici nisam našao pa sam ga morao nabaviti u Rimu. Tome je već otprilike 25 godina. Iz Rima sam primio kritično izdanje što ga prirediše članovi znanstvenoga Kolegija sv. Bonaventure u Quaracchi-ju kraj Firenze 1929.

Kad sam pokušao prevesti naslov, zapeo sam već kod druge riječi, tj. kod riječi commercium. Svoju sam teškoću pokušao riješiti pomoću poznate antifone »O admirabile commercium...«, ali nisam uspio. Ostavio sam to kao neriješenu zagonetku. Inače sam djelo pročitao s velikim užitkom i s posebnim zanimanjem, a nakon toga sam knjigu stavio u priručnu knjižnicu da čeka bolja vremena. Služba i dužnosti mi nisu dopuštale da se time tada temeljitije pozabavim. Trebalo je čekati da prođe dugi niz godina da mi se prilike i okolnosti dobrohotno nasmiješe i da mi omoguće predati se tom slatkom poslu.

U tom je razdoblju nedavno preminuli Dr P. Kajetan Esser, profesor franciskanologije u Papinskom Ateneju Antonianumu u Rimu, uz ostala izvorna djela prvobitnog franjevaštva marljivo studirao i ovo djelce koje je na njemački jezik preveo P. Engelbert Grau te su ga zajednički izdali pod naslovom DER BUND DES HEILIGEN FRANZISKUS MIT DER HERRIN ARMUT.[1]

Kad sam došao do toga njemačkog prijevoda koji se, uz ostalo, odlikuje bogatim komentarom, osjećao sam se kao izgladnjeli čovjek kojem se nakon odužega gladovanja pružila prilika da sjedne uz obilan stol i da se dosita najede.

Svom omiljenom SC-u nisam pristupio ni kao doktorand ni kao znanstveni istraživač. U svom sam poslu išao samo za tim da ovo djelce, koje odiše izvornim miomirisom Franjine evanđeoske duše i srca, dobrim prijevodom učinim pristupačnim u prvom redu vrlo brojnim sinovima i kćerima velike Franjine duhovne obitelji te nebrojenim simpatizerima koji govore »ubavim jezikom« hrvatskim.

Dok ostala najstarija izvorna djela franjevačke duhovnosti imaju uglavnom historijsko-hagiografski karakter, SC ima literarno obilježje u užem smislu te riječi. Jedan ga je stručnjak ocijenio superlativnom ocjenom kad je za nj napisao: »Pulcherrimum opusculum poeticum medii aevi!«[2] Istinite poezije nema bez nadahnuća. SC u tom pogledu predstavlja nešto osebujno, jer je prodahnut dvostrukim nadahnućem — naravnim i nadnaravnim. U njemu nastupa autentični, realni Franjo, koji niti je deformiran niti idealiziran. Pjesnička je snaga SC-a u tome što s velikim zanosom uzvisuje, veliča i zaljubljenički slavi prvu u nizu evanđeoskih kreposti, kako ih je u svom Govoru na gori rasporedio Krist, a to je sveta gospođa Siromaština.

Budući da je SC napisan ubrzo nakon smrti sv. Franje — potkraj prve polovine 13. st. — ovaj se naš prijevod pojavljuje s velikim zakašnjenjem — pošto je prohujalo već više od sedam i pol stoljeća. U toj činjenici gledam veliku milost. Radujem se i zahvaljujem Gospodinu što mi je dao poticaj i potrebne kondicije da sam se mogao prihvatiti toga posla i uspješno ga svladati.

Ugodna mi je dužnost napomenuti da mi je glavnim savjetnikom i vodičem u prevođenju i objašnjavanju težih mjesta bilo spomenuto Esser-Grau-ovo djelo.

Sastavljajući uvodne napomene i komentar ispod teksta, imao sam pred očima našu hrvatsku čitalačku publiku

i njezine duhovne potrebe pa sam sve pojednostavnio i sveo na najmanju mjeru, jer smatram da će to našim čitaocima više odgovarati.

U proučavanju su i prevođenju najstarijih franciskanoloških djela upravo nezaobilazni znanstveni rezultati K. Essera. On je svojim neumornim radom i bogatim rezultatima do kojih je došao, istražujući prve i najstarije izvore franjevačke duhovnosti, uvelike zadužio sve nas koji ljubimo Franju i franjevaštvo. Da, K. Esser nas je sve mnogo zadužio i svojim nas neumornim istraživačkim radom obvezao na najveću zahvalnost, ali i na to da ga u neumornom i zanosnom radu nasljedujemo.

Smatram zgodnim i umjesnim spomenuti značajnu koincidenciju s obzirom na interes za SC. Dok sam, naime, radio na ovome prijevodu, moj je znatno mlađi subrat o. Nikola Vukoja u suradnji sa svojim profesorom K. Esserom dovršavao u Rimu doktorsku tezu koja ima naslov SACRUM COMMERCIUM SANCTI FRANCISCI CUM DOMINA PAUPERTATE — II SIGNIFICATO STORICO—SALVIFICO DELLA POVERTÀ NELLA RIVELAZIONE E NELLA TRADIZIONE CRISTIANA FINO AL SECOLO XIII.[3] — Nadam se da će se ova naša dva rada, koji su se odvijali jedan o drugome neovisno, međusobno nadopuniti i probuditi veće zanimanje za ovaj dragulj najstarije franjevačke literature koji je do sada među nama bio poznat samo rijetkima.

Potakne li ovo djelce nekoga da uzljubi evanđeosko siromaštvo i postane li netko na taj način dionikom božanskog obećanja, pa makar to bude samo jedna jedina osoba, smatrat ću to velikom nagradom a svoj posao uspjelim. U tom ću gledati čisti dobitak i neraspadljivu nagradu.

Samo pročitati ovo djelce, nije dosta. Predmet što ga obrađujemo treba marljivo studirati i pobožno meditirati.

Tko cijelim svojim bitkom uzljubi evanđeosko siromaštvo, koga ta ljubav potpuno obuzme i prožme, taj će se osjećati zaista duhovno bogatim i sretnim.

Zagreb, 28. veljače 1979.

Prevodilac

Upozorenje

U knjizi se više puta ponavljaju ove kratice:

Bund = Der Bund des heiligen Franziskus mit der Herrin Armut — njemački prijevod ovoga djela s komentarom

SC = Sacrum Commercium sancti Francisci cum domina Paupertate

Sp = Spisi sv. Franje — Opuscula — hrvatski prijevod Sarajevo 1974.

Navode Sv. pisma donosimo prema *Bibliji* u izdanju »Stvarnosti« — Zagreb 1968. Ti su navodi — cijele rečenice ili samo pojedini izrazi — tiskani kurzivom pa se tako lako prepoznaju.

Budući da su bilješke brojne, a neke i vrlo opširne, iz tehničkih smo ih razloga stavili na kraj knjige, iza kratica biblijskih navoda. Molimo čitaoce da to dobrohotno uvaže.

UVODNE NAPOMENE

SACRUM COMMERCIUM — SVETI SAVEZ nije moguće čitati s punim razumijevanjem bez prethodnih upozorenja koja čitaoca pripravljaju i uvode u religiozno-literarno doživljavanje. Bezimeni pisac nije išao samo za tim da u čitaocu nasiti uzvišenu potrebu i žeđ za estetskim doživljajem. Ne, nipošto! Njemu je bilo daleko više stalo do toga da nam u punom sjaju i s najvećim zanosom prikaže uzvišenost, ljepotu i značenje siromaštva kao evanđeoske kreposti. A osim toga je još htio naglasiti kako je uloga evanđeoskog siromaštva važna u povijesti spasenja i u duhovnom oblikovanju najstarijega franjevačkog bratstva.

A ima li smisla govoriti o uzvišenosti siromaštva čovjeku ovoga vremena koji je tako umoran od jagme za materijalnim blagostanjem, za što višim životnim standardom? Nije li to za pripadnika »potrošačkog društva« koje se upravo guši u »svjetovnim željama« najveća ludost?

Čak ni mudri Salamon kojim se Duh Sveti poslužio kao prikladnim oruđem u priopćivanju jednoga dijela starozavjetne objave nije očitovao posebnih simpatija prema siromaštvu. On ovako moli Gospodina: »Ne daj mi ni siromaštva ni bogatstva: hrani me kruhom mojim dostatnim... (Izr 30,8).« A što bi istom trebalo reći o onima za koje kaže sv. Pavao da je »njihov bog trbuh« (Fil 3, 19) pa im zato nije nikada dosta zemaljskoga blaga?

Iako se stvari u tom pogledu tijekom stoljeća nisu bitno izmijenile, ipak je prijeko potrebno i nužno suvremenoga čovjeka barem malo prodrmati, zaustaviti ga i prido-

biti da u samoći razmišlja, da bi se tako duhovno osvježio na evanđeoskom izvoru »vode žive«. Bilo bi pogrešno, ako bismo držali da je te i takve misli potrebno približiti samo onima koji »žive u svijetu«. Takav je duhovni napitak potreban i onima koji su u mladenačkom oduševljenju i zanosu prihvatili Gospodinov evanđeoski savjet siromaštva, ali im je prvo oduševljenje splasnulo i ljubav, nekoć puna mladenačkog zanosa, ohladila.

POVIJESNO-SPASOVSKI ZNAČAJ SC-a

Bezimeni je autor veliko značenje siromaštva kao evanđeoske kreposti zahvatio u njegovim najširim i najdubljim povijesno-spasovskim dimenzijama. Od prvoga poglavlja starozavjetne objave, tako reći, stopu u stopu prati njegovu ulogu i značenje kroz cijeli Stari zavjet i kroz povijest Crkve do svoga vremena, tj. do 13. st.

Nemila je sudbina u povijesti spasenja pratila gospođu Siromaštinu. Uvijek je nanovo doživljavala omalovažavanje, prezir, zabacivanje, progonstvo i proklinjanje. Vrlo je rijetko smatrana dobrodošlom.

Ni odonda, kad ju je Krist u svom Govoru na gori odlikovao primatom među ostalim evanđeoskim krepostima, nisu joj tijekom stoljeća ni u životu Crkve uvijek cvale ruže. Franjo sa svojim prvim bratstvom predstavlja u tom pogledu velik preokret.

Osim velikog značenja siromaštva u životu Crkve na posve osebujan način je u SC-u prikazan i hodočasnički značaj zemaljske Crkve koja teži i ide prema svom konačnom savršenstvu u nebeskoj Crkvi. Kao hodočasnica je neprestano u pokretu, putuje prema svom konačnom cilju, a to je nebeski Jeruzalem.

»Stabilitas loci« — stalnost mjesta, ideal monaških Redova, Franji i njegovu bratstvu prestaje biti idealom. Ta nova evanđeoska zajednica, koja se istom rađa i nastaje, neprestano je na putu, u kretanju. Neprestani hod i putovanje posebno su obilježje te nove evanđeoske ustanove koja istom traži s v o j p u t.

Na tu naglašenu značajku SC-a upozoravamo u bilješkama ispod teksta izrazom »motiv puta«.

NASLOV DJELA

Najnaglašenija riječ u naslovu ovoga djela jest »commercium«. Ona je nositeljica jezgre njegova sadržaja.

Ta riječ u klasičnoj latinštini znači: trgovina, trgovački posao; drugovanje, povezivanje s nekim. — U profanoj srednjovjekovnoj latinštini ona ima isključivo trgovačko-pravno značenje te znači: porez ili daća koja se plaća na trgovačku robu ili za trgovanje; nadalje znači: službu ubirača daće i njegov ured.[4]

Ta riječ, doduše, ne dolazi u spisima sv. Franje, ali je nalazimo kod Tome Čelanskoga, prvoga Franjina životopisca, koji piše: »Commercium est inter mundum et fratres... « — »Između svijeta i braće postoji uzajamna obaveza: oni svijetu duguju dobar primjer, a svijet je dužan izlaziti u susret njihovim potrebama. Kad oni ne budu davali dobar primjer i kad se iznevjere zadanu obećanju, onda će svijet sustegnuti ruku da ih pravedno kazni.«[5] *Esser riječ »commercium« na ovome mjestu tumači ovako: »Ovdje je ta riječ upotrebljena u značenju trgovačkog jezika koji sv. Franji nije od njegova prvotnog zvanja bio nepoznat. Ona označuje ugovor između dviju stranaka koji je zasnovan na uzajamnoj obavezi da ga obadvije stranke moraju držati.«*[6] *— Kod T. Čelanskoga ima još jedno mjesto gdje dolazi ta riječ. To drugo mjesto glasi: »Coeperunt propterea cum sancta paupertate ibidem habere c o m m e r c i u m, et in defectu ominum, quae sunt mundi, nimium consolati disponebant sicut ibi erant, ei ubique perpetuo adhaerere. Et quia, deposita omni sollicitudine terrenorum, sola eos divina consolatio delectabat, s t a t u u n t e t c o n f i r m a n t, nullis tribulationibus agitati, nullis impulsi tentationibus, ab eius amplexibus resilire.« To u prijevodu glasi: »Zato su se ovdje povezali sa svetom siromaštinom. U nestašici svega što pripada svijetu nalazili su veliku utjehu. Odlučili su da će*

uza siromaštinu svagdje i uvijek prianjati kao što je to bilo ondje. Kako su odbacili brigu za zemaljska dobra, uživali su samo u božanskoj utjehi. Odlučiše i uglaviše da se iz zagrljaja svete siromaštine neće otimati ni kad budu vitlani nevoljama, ni kad budu gonjeni kušnjama.«[7]

Kad na ovo nadovežemo svečanu izjavu braće u SC-u, tajanstveno značenje riječi »commercium« postaje nam jasnije i određenije, a to mjesto glasi: »In aeternum et in saeculum seaculi iuramus et statuimus custodire iudicia iustitiae tuae!« To u hrvatskom prijevodu glasi: »Zaklinjemo se i obećajemo da ćemo uvijek i dovijeka slijediti tvoje pravedne odluke!«[8]

Dodamo li svemu ovome još i kratak navod iz životopisa sv. Franje što ga je napisao brat Julijan iz Speyera, značenje će nam ove riječi postati još jasnije. Brat Julijan piše: »... Ibique cum ingenti gaudio sanctae paupertatis initia renovantes, pacto illam perpetuo firmaverunt.« To u prijevodu glasi: »... I kad su ondje s velikom radošću obnovili početke svetoga siromaštva, utvrdiše ga trajnim ugovorom.«[9]

Nakon ovih navoda K. Esser s očitim zadovoljstvom zaključuje: »U ovom se posljednjem doista radi o jednom takvom ugovoru ili savezu koji je sklopljen, kad je pregovaranje između gospođe Siromaštine i prve male braće bilo na svom vrhuncu.«[10]

SC je poput divna mozaika sačinjen iz mnoštva svetopisamskih navoda i autentičnih činjenica iz života sv. Franje. Sve je to poput mnogobrojnih, raznobojnih kamenčića povezano u doista skladnu cjelinu. Autor je s jedne strane izvrsno poznavao Sv. pismo, a s druge je opet strane kao suvremenik bio autentični poznavalac sv. Franje. U Franji je gledao zaljubljenika koji je neizrecivo i neopisivo ljubio Krista, utjelovljenu Ljubav Božju. Dok je promatrao Krista u betlehemskim jaslama, u skrovitom i javnom životu, u muci razapeta na križu, zaljubio se u njegovo krajnje siromaštvo. U siromaštvu je gledao najravniji, najkraći i najsigurniji put do Krista i njegova kraljevstva.

Franjo je bio rođeni pjesnik — poeta natus. To je ostao i onda kad je nakon obraćenja krenuo putem evanđeoskog savršenstva. I Kristovo je evanđeosko siromaštvo promatrao kao pjesnik. Personificirao ga je. U njemu je gledao živo biće, nadasve uzvišeno i sveto. U dubokoj je kontemplaciji stekao uvjerenje da ga s Kristom ne može ništa tako povezati i učiniti mu ga tako dragim kao evanđeosko siromaštvo.

Franjine su POHVALE KREPOSTIMA prvi izvor iz kojeg saznajemo kakav je bio njegov stav prema ovoj kreposti kojoj zanosno kliče: »Gospođo sveta Siromaštino, neka te Gospodin uzdrži s tvojom sestrom svetom Poniznošću!«[11] *Tako glavna »osoba« SC-a nije tvorevina umjetničke mašte njegova bezimenog autora nego je to Franjina pjesnička tvorevina.*

U Franji i prvoj zajednici male braće autor gleda novozavjetni izabrani narod Božji koji pod vodstvom gospođe Siromaštine putuje prema nebeskom Jeruzalemu. Franjo se s braćom posvema predaje gospođi Siromaštini, stupa u njezinu podaničku službu i priznaje njezin suverenitet.

Na temelju ovoga je K. Esser zaključio da je latinsku riječ »commercium« najispravnije prevesti njemačkom riječi »der Bund«. To rješenje prihvatiše i drugi. Tako je, npr., u najnovijem talijanskom prijevodu ta latinska riječ prevedena riječju »l' alleanza«.[12] *Zato i mi tu teško prevodivu riječ prevedosmo svojom hrvatskom riječju savez.*

TKO JE AUTOR SC-a?

Problem je autorstva do danas ostao neriješen. U predgovoru kritičnog izdanja, kojim smo se služili, navedeno je više imena onih za koje se misli i nagađa da bi mogli doći u obzir u rješavanju ovoga pitanja. Evo tih imena koja su inače dobro poznata i vrlo ugledna:

SV. ANTUN PADOVANSKI, prvi predavač sv. bogoslovlja u Franjevačkom redu, poznati pučki propovjednik i glasovit kao čudotvorac;

IVAN PARENS, od 1227. do 1233. generalni ministar Reda;

BRAT KRESCENCIJE, od 1244. do 1247. generalni ministar Reda;

IVAN IZ PARME, od 1247. do 1257. generalni ministar Reda, a

IVAN PECHAM je u tom nizu posljednji.

U najnovije se, međutim, vrijeme kao potencijalni autori SC-a navode još TOMA ČELANSKI i CEZARIJE ŠPAJERSKI.

Priređivači su kritičnog izdanja pitanje autorstva ostavili otvorenim. Ni K. Esser, koji se i tim problemom ozbiljno pozabavio, nije u nj unio nimalo novoga svjetla.

Pomnjivo nas čitanje i ozbiljan studij ovoga djelca uvjerava da je pisac izvrsno poznavao sv. Franju i mentalitet prve male braće, da je bio dobar poznavač i egzeget Sv. pisma, da je bio književnik bogate stvaralačke mašte, duboke pjesničke intuicije i velikoga zanosa. Franju je ljubio neizrecivo i zanosio se istim evanđeoskim idealima kao i on.

KADA JE SC NAPISAN?

Do danas je sačuvan priličan broj kodeksa (prijepisa) ovoga djela. Kritično kvarakijsko izdanje spominje ih trinaest. Za to je izdanje upotrijebljeno samo sedam kodeksa koji su ocijenjeni kao najbolji. Šest njih imaju na kraju bilješku koja glasi: »Actum est hoc opus mense iulii post obitum beati Francisci, anno millesimo ducentesimo vigesimo septimo ab Incarnatione Domini Salvatoris nostri Iesu Christi.«[13]

Priređivači kritičnog izdanja, govoreći o vremenu u kojem je SC nastao, kratko izjavljuju: »Ovo svjedočanstvo niti zaslužuje da mu se vjeruje, niti ga se smije na laku ruku odbaciti.«[14] — Hilarin Felder spomenutu bilješku smatra vjerodostojnom pa je usvaja riječima: »(Djelo) je napisano nekoliko mjeseci nakon smrti sv. Franje (u srpnju 1227)...«[15] — Kajetan Esser prikaz ovoga problema zaključuje rečenicom: »Na temelju rukopisnog nalaza i svjedočanstva Ubertina iz Casale može se samo reći da je bezimeni pisac napisao svoj spis prije sredine 13. stoljeća.«[16]

DA LI JE GOSPOĐA SIROMAŠTINA FRANJINA »ZARUČNICA«?

Franjo u svojoj SIJENSKOJ OPORUCI[17] i u POZDRAVU KREPOSTIMA[18] siromaštinu naziva »domina Paupertas«. Tim je istim nadimkom počastio još samo personifikaciju ljubavi. Ona je »domina Caritas«.

Da je Franjo bio pjesnik, izvorni stvaralac, o tome nitko ne sumnja. Svoje štovatelje i sljedbenike je, tako reći, prisilio da u prikazivanju njegova života isto tako nastupaju pjesnički i da ga poetiziraju. U svim najstarijim djelima biografskoga karaktera nailazimo na duboko proživljenu poeziju. A to se ipak najviše odrazilo u FIORETTIMA i u našem SACRUM COMMERCIUM.

Franjo nije oponašao nikoga, ni za kim se nije povodio. Nema sumnje da upravo zato uvijek iznova osvaja simpatije nebrojenih.

Bezimeni autor SC-a usvaja Franjin pjesnički način izražavanja pa personificira još nekoliko pojmovnih bića.

I u Tome Čelanskoga i u sv. Bonaventure nalazimo potvrdu za to da je Franjo Siromaštinu gdjekada nazivao sponsa — zaručnica. No, pisac je sebi postavio određeni cilj pa je radnju u tom pravcu usmjeravao i razvijao.

U SC-u autor Siromaštini pridaje ta oba nadimka, ali treba dobro uočiti da je dosljedan pa »gospođu Siromaštinu« isključivo smatra »zaručnicom Kristovom«, a Franjo i prva mala braća u njoj gledaju samo svoju gospodaricu.

Franjo je nadimku »domina« — gospođa, pridavao dvostruk smisao: trubadursko-viteški i feudalistički. Živio je u vremenu tzv. trubadurske poezije, viteštva i feudalizma. Zato se sve to toliko odrazilo u njegovu mentalitetu i njegovu cjelokupnom ponašanju.

»Dok je bio u grijesima«, kako piše u svojoj OPORUCI, bio je posve obuzet trubaduršstinom i zanosio se viteštvom. To su mu tada bili životni ideali. Kad on, međutim, nadimkom »gospođa« titulira Siromaštinu, tada nema ni najmanjega prizvuka namještenog, izvještačenog, verbalističkog izraza trubadurske poezije. Njegov je stav i odnos prema Siromaštini u neku ruku obojen feudalistički. Siromaština nije za njega bila samo trubadurski ljubavni ideal, u SC-u Franjo i braća u njoj gledaju svoju feudalnu gospodaricu, a sebe smatraju njezinim podanicima, vazalima. Nadimak »gospođa« označuje i izražava njihovu podložničku, vazalsku ovisnost i posvemašnju raspoloživost u odnosu prema Siromaštini. Svim su joj svojim sposobnostima i snagama spremni najodanije služiti. Žele trajno uživati blagonaklonost i dobrohotnost svoje gospodarice. Da bi to sebi osigurali zauvijek, sklopiše s njom trajan i neraskidljiv Savez po uzoru onoga što ga je u Starom zavjetu Jahve sklopio i više puta obnovio sa svojim narodom izabranim izraelskim i onoga novoga što ga je utemeljio Isus u svojoj krvi.

KNJIŽEVNI KARAKTER SC-a

SC bezuvjetno zahtijeva da mu se pristupi kao osebujnom književnom djelu. Da li je bezimeni pisac imao i književnih ambicija, ne znamo, jer se to iz samoga djela ne može zaključiti, ali je posve sigurno da je imao vrsne književne kvalitete.

Franciskanolozi koji su SC promatrali i kao literarno djelo zauzeli su prema njemu nekoliko stavova. Prema K. Esseru ćemo navesti samo neke najznačajnije:

SC je »neobična idila koja nam prikazuje san nekog duhovnjaka — mistično sanjarenje.« (F. de Sassevalle)[19]

»SC je u apokaliptičkom obliku pobjednička pjesma braće koja su ostala vjerna čistom idealu evanđeoskog siromaštva, u čijoj je službi osnivač Reda htio živjeti i umrijeti...« (P. Sabatier)[20]

Najčešće se SC smatrao alegorijom. U tom smislu kaže M. Bihl da je SC »svježa pjesnička alegorija«.[21]

J. Gobri je svoj sud o SC-u izrazio riječima: »Uglađenim stilom trubadura, zanesen alegorijskim tumačenjem Sv. pisma, slavi Savez koji je sklopljen između gospođe Siromaštine i sv. Franje.«[22]

K. Esser je nakon svestranih literarnih analiza došao do posve nova rezultata koji po svojoj izvornosti predstavlja velik preokret u tom problemu i vrlo je uvjerljiv.

Franjo i prva mala braća u SC-u nastupaju kao realne osobe te u njima bez teškoće prepoznajemo onu skupinu prvih entuzijasta iz Rivo Torta, a »gospođa Siromaština« je samo personifikacija vodeće evanđeoske kreposti kojoj je Krist u svom Govoru na gori obećao »kraljevstvo nebesko«.[23] *Zato nema temelja da bi se ovo djelce bez daljnjega moglo smatrati alegorijom. Štoviše, ni ono mučno uspinjanje braće na visoku, vrletnu goru, na čijem najvišem vrhuncu gospođa i kraljica Siromaština ima svoje prijestolje, samo po sebi nema ništa alegorijsko, nego se tu radi o simbolici koju češće susrećemo u starozavjetnoj objavi. »Gora Gospodnja« je u psalmima simbol duhovnoga savršenstva na koje je Gospodin pozivao i starozavjetnoga čovjeka, a mi novozavjetni smo na to pozvani riječima: »Budite savršeni kao što je savršen vaš nebeski Otac!« (Mt 5, 48)*

Vrlo uvjerljivo je obrazloženo mišljenje K. Essera koji SC smatra srednjovjekovnim misterijem ili prikazanjem. Taj je oblik pučke drame nabožna sadržaja cvao u Evropi kad je SC nastao. Ta su prikazanja u ponekim slučajevima imala svoj korijen i u samom sv. bogoslužju, a najčešće su im bile podlogom svetačke legende.

U povijesti književnosti ovo nije jedini slučaj u kojem su stručnjaci tijekom vremene iz temelja izmijenili svoj stav i sud o književnoj naravi nekoga djela. Sličan je proces, npr., doživio Njegošev GORSKI VIJENAC koji je dugo vremena smatran dramom dok nije napokon u novije vrijeme o njemu rečeno da ga »jednostavno treba tretirati kao naročitu vrst spjeva (...) u kojem postoji i originalno shvaćen i razvijen snažan i dramatičan unutrašnji konflikt...«[24]

Da li je SC ikada izvođen na pozornici kao pučka scenska igra, nije poznato, a to nije ni važno, jer ima takvih drama koje se više čitaju nego što se izvode na pozornici.

Premda u ovom scenskom prikazivanju prevladavaju monolozi, ipak je u njemu naglašena dramatičnost. Sve je protkano pokretnošću i živahnošću. Svojom velikom unutrašnjom snagom čitaoca posve zaokuplja i uznosi ga u više, duhovne sfere gdje se čovjek na neki način osjeća oslobođenim materije i grube tjelesnosti. »Svečana gozba« što je braća na onako jednostavan, neposredan i siromašan način prirediše u čast gospođi Siromaštini upravo na opipljiv i jedinstven način čitaocu omogućuje doživjeti smisao i evanđeosku dubinu poznatih Isusovih riječi: »Ne živi čovjek samo o kruhu!«[25]

SC U VREMENU NASTANKA I DANAS

Nema sumnje da je bezimeni pisac svom djelu postavio određeni cilj i da je htio postići nešto sasvim posebno s obzirom na shvaćanje evanđeoskog siromaštva i na općeniti stav prema njemu.

Franjo je uz gospođu Siromaštinu središnja osoba SC-a Skupina braće nastupa samo kao kolektiv, nijedan od njih ne nastupa individualno kao pojedinac. To isto vrijedi i za Franju. Kad nastupi i kad govori, ne govori u svoje osobno ime nego u ime cijeloga bratstva. — Kao što nam ga predstavljaju njegovi malobrojni spisi i izvori prve ruke, tako on nastupa i u ovome djelu: on je evanđeoski entuzijast koji je cijelim svojim bićem zaljubljen u evanđeosko siromaštvo.

Potanka nas analiza njegovih shvaćanja i stavova s obzirom na prihvaćanje i opsluživanje evanđeoskih savjeta upućuje na to da je on svoj zavjet siromaštva u odnosu prema ostalim dvama zavjetima smatrao dominantnim. On je i u poslušnosti i u čistoći nadnaravnim pogledom svoga karizmatičkog genija gledao najuzvišenije osiromašenje, koje se s jedne strane sastojalo u nadnaravnom odricanju i žrtvovanju vlastite volje i slobode, a s druge opet strane u nadnaravnom odricanju i žrtvovanju stvaralačke životne snage što je u sebi sakriva i nosi čistoća duše i tijela, zaodjevena vanjskom odjećom potpuna i velikodušna Bogu posvećena celibata.

SC je u prvom redu za malu braću i za sve Franjine mnogobrojne duhovne kćeri — klarise i ostale Bogu posvećene djevice franjevačkog nadahnuća — snažan poticaj na vjernost prihvaćenom idealu evanđeoskog siromaštva, a za sve ostale, obične kršćane, ozbiljna je opomena da se čuvaju svega što bi im moglo umanjiti smisao za evanđeosko siromaštvo i ljubav prema njemu. SC predstavlja jezgru Franjina stava prema siromaštvu. U njemu su sažete i plastično prikazane njegove izvorne misli o tom predmetu. Tako ovo djelce može Franjinim sinovima i kćerima poslužiti kao pouzdan putokaz »na kraljevskom putu«[26] *evanđeoskog siromaštva koji vodi u »zemlju živih«.*[27]

Među značajnim temama o kojima se dosta pisalo i govorilo u vrijeme zasjedanja II. vatikanskoga koncila posebno mjesto zauzima tema o »Crkvi siromaha«.

Za Kristove će učenike i sljedbenike koji su posvema prožeti evanđeljem ova tema uvijek biti aktualna i nikada ne bi smjela biti obojena prolaznim pomodarstvom, jer je Krist »evangelizirao siromašne« (Mt 11, 5) i teoretski i praktički, riječju i primjerom. Kao što je on, boraveći na svijetu kao povijesna osoba, bio siromašan da ga u tome nije nitko ni nadvisio ni pretekao, tako želi i hoće da i njegovo Otajstveno Tijelo — Crkva bude siromašna. Onim klasičnim oznakama Crkve — da je, naime, jedna, sveta, katolička i apostolska — trebalo bi nadodati još i ovu oznaku: da je s i r o m a š n a. Dok naglašavamo ovu oznaku Otajstvenoga Tijela Kristova, ističemo i misterijski karakter evanđeoskog siromaštva, kako je to u svojoj studiji »Mysterium paupertatis«[28] *obradio i prikazao K. Esser. Evanđeosko poimanje siromaštva sv. Franje predstavlja kao neki otajstveni ponor u koji se nije nitko tako duboko spustio kao on.*

***

Suvremeni čovjek ima nebrojeno mnoštvo najrazličitijih potreba materijalne naravi. Budući da mnogo toga

treba, mnogo i troši da bi svim tim svojim potrebama izišao u susret.

Danas smo svi silom prilika uklopljeni i upravo do vrata utonuli u jedno more koje se danas običaje zvati »potrošačkim društvom«. U tom »društvu« dominantan položaj zauzima neodoljiva težnja suvremenoga čovjeka za što višim »životnim standardom«.

I nama, ovakvima kakvi jesmo, SC ima mnogo toga reći. Trijezno i pažljivo čitanje ovoga djelca će nam, pokažemo li se poučljivima, pružiti obilje materijala za temeljit ispit sasvjesti i bit će nam snažan poticaj na evanđeosku metanoju.

***

Napokon treba još nešto napomenuti što je predstavljalo priličan prevodilački problem, a to je najnaglašenija riječ koja se nalazi već u samom naslovu izvornika, a u tekstu se neprestano ponavlja. To je latinska riječ »paupertas« koju mi inače prevodimo svojom hrvatskom riječju s i r o m a š t v o. Kod te riječi nismo mogli ostati, jer je srednjega roda, a za istoznačan prijevod latinske riječi »paupertas« je i u hrvatskom prijevodu prijeko potrebna riječ ženskoga roda da bi se tako i u prijevodu mogla ostvariti personifikacija koja je za SC toliko značajna.

Prevodioci koji ovo djelo prevode na koji od najrasprostranjenijih evropskih jezika, kao što su: francuski, talijanski, španjolski i njemački, s tom se teškoćom ne susreću, jer je u tim jezicima imenica, koja ima isto značenje kao latinska riječ »paupertas«, ženskoga roda. Toj latinskoj riječi u hrvatskom jeziku odgovaraju i donekle imaju jednako značenje tri riječi, a to su: siromaština, uboština i neimaština. Nalazimo ih, doduše, u svojim rječnicima, ali ih rijetko čujemo u svagdašnjem životu, jer ih već osjećamo kao prilično zastarjele. Problem je trebalo riješiti. Jezični nam je osjećaj sugerirao da se konačno opredijelimo za riječ s i r o m a š t i n a, jer se ona čini najprikladnijom. Bolje rješenje od ovoga nije nam uspjelo pronaći.

Osim »gospođe Siromaštine« kao glavne personifikacije u SC-u ih nastupa još nekoliko. Jedne su od njih personificirane kreposti, a druge su personificirane mane ili čak neka stanja, kao što je to »domina Persecutio« — »gospođa Progonjenost«. Ni ovu posljednju riječ nije uspjelo zgodnije i prikladnije prevesti.

***

Obnova Crkve uopće, a redovničkog staleža napose, kako ju je zamislio i načelno zacrtao II. vatikanski koncil, još nije dovršena. Ona traje. Provodi se na svim područjima, ali se u mnogočemu ne vide željeni rezultati. Da se doista obnovi i osvježi autentični evanđeoski duh, potrebno je najprije obnoviti evanđeosko siromaštvo. Gospođi Siromaštini treba vratiti položaj i mjesto što joj ga je predvidio i osigurao njezin »zaručnik« Isus Krist.

Zato: najprije obnovimo S V E T I S A V E Z s gospođom Siromaštinom i bit ćemo spašeni!

ZAPOČINJE SVETI SAVEZ SVETOGA FRANJE S GOSPOĐOM SIROMAŠTINOM

Proslov

Među ostalim izvrsnim i istaknutim krepostima koje u čovjeku pripravljaju mjesto i prebivalište[29] Bogu te pokazuju uzvišeniji i lakši put[30] kojim se dolazi k njemu, sveta siromaština izvjesnom prednošću nadvisuje sve ostale i premašuje slavu ostalih posebnom ljupkošću. Ona je osnovica i čuvarica sviju kreposti te punim pravom među ostalim evanđeoskim krepostima položajem i imenom zauzima prvo mjesto.[31] [a] Zato nema razloga da se ostale (kreposti) boje proloma oblaka, riječnih poplava, opasnih oluja, kad su izgrađene na ovom temelju.[b]

2. I punim pravom, jer ju je Sin Božji, *Gospodin nad vojskama* i *Kralj slave*[a] uzljubio posebnom ljubavlju, tražio i našao[b] kad je na zemlji izvodio *djelo spasenja*.[c] Na početku svoga propovijedanja stavio ju je kao svjetlo vjere u ruke svima koji ulaze kroz vrata, i prije svega ju je postavio da bude kao kamen temeljac kuće. Kraljevstvo nebesko, što ga ostale kreposti primaju od njega samo kao obećanje, njoj predaje bez ikakva odgađanja.[32] *Blago siromasima u duhu* — kaže on — *jer je njihovo kraljevstvo nebes ko*.[d]

3. Kraljevstvo nebesko s pravom pripada onima koji svojevoljno ne posjeduju ništa od zemaljskih dobara zbog duhovne odluke i želje za vječnim dobrima.[33] Tko ne mari za zemaljska dobra, i treba da živi

od nebeskih dobara; neka sretnim ustima blaguje slatke *mrvice što padaju sa stola* svetih anđela u sadašnjem progonstvu onaj koji se odrekao sviju zemaljskih dobara i *sve smatra izmetinama*[b] pa zavređuje kušati kako je *sladak i dobar Gospodin.*[c] To je pravo izručivanje kraljestva nebeskog[34] i sigurnost vječnog posjedovanja u tom kraljevstvu i kao neki sveti predokus budućeg blaženstva.[35]

4. Zato se blaženi Franjo kao pravi Spasiteljev nasljedovatelj i učenik na početku svog obraćenja svim žarom, svom čežnjom i posvemašnjom promišljenošću dao na traženje svete siromaštine ne bi li je našao i prigrlio. Nije krzmao pred protivštinom, nije se plašio neuspjeha, nije izbjegavao napor, nije zazirao ni od kakve tjelesne nevolje samo zato da bi mu se konačno pružila mogućnost da uzmogne prispjeti do nje[36] kojoj je Gospodin predao *ključeve nebeskog kraljevstva.*[a]

Blaženi se Franjo raspituje o Siromaštini

5. Poput radoznalih istraživača počeo je obilaziti *ulice i trgove grada,* i pomnjivo je *tražio onu koju ljubi duša njegova.*[a] [37] Ispitivao je one koji su stajali naokolo, zanimao se kod onih koji su pridolazili. Ovako je govorio: *Da li ste vidjeli onu koju ljubi moja duša?*[b] *Ta im riječ bijaše nerazumljiva*[c] kao da je tuđinska. Jer ga ne razumješe, rekoše mu: *Ne znamo, čovječe, što kažeš. Govori nam našim jezikom pa ćemo ti odgovoriti.*[d]

Adamova djeca onoga vremena ne imađahu ni riječi ni smisla da o siromaštini međusobno raspravljaju ili da o njoj govore. Jako su je mrzili kao što čine i danas. Zato onome koji se za nju raspitivao nisu mogli *reći ništa miroljubivo.*[e] Zato mu kao nepoznatom odgovoriše i izjaviše da ne znaju ništa o onome za što se on zanimao.

6. *Poći ću* — reče blaženi Franjo — *te ću govoriti s njima. Oni poznaju put Gospodinov i misao svog Boga,*[a] jer su oni drugi *možda siromašni i ludi te put Gospodnji*[38] *i misao svoga Boga ne poznaju.*[b]

Kad je to učinio, ovi mu odgovoriše grublje, govoreći: *Kakva je to nova nauka kojom nam puniš uši?*[c] Siromaština koju tražiš neka uvijek bude tvoja, i tvojih sinova, i tvojih potomaka nakon tebe.[d]. Nama više odgovara to da uživamo naslade, da obilujemo bogatstvom, jer je *kratka vijeka i tužan život naš i nema lijeka kad čovjeku dođe kraj.*[e] *Ta ništa nismo spoznali što bi bilo bolje nego veseliti se, jesti i piti, dok smo živi.*[f]

7. Kad je blaženi Franjo to čuo, snebio se u svom srcu i, zahvaljujući Bogu, rekao: *Blagoslovljen da si, Gospodine Bože, koji si ovo sakrio od mudrih i umnih, a objavio si malenima! Dobro, Oče! jer je tebi tako milo.*[a] *Gospodine, Oče i vladaru života moga, ne prepusti me njihovoj ćudi, ne dopusti da zbog njih potonem*[b] u onu zloću, nego mi po svojoj milosti daj naći ono što tražim, *jer ja sam tvoj sluga i sin sluškinje tvoje.*[c]

8. Kad je blaženi Franjo tako izišao iz grada, brzim je korakom stigao na neko polje[39] gdje je, gledajući izdaleka, opazio dvojicu staraca[40] kako sjede pritisnuti teškom tugom. Jedan od njih govaraše ovako: *Na koga da pogled svoj svratim? Na siromaha i čovjeka duha ponizna koji od moje riječi dršće.*[a] A drugi reče ovako: *Ništa nismo donijeli na ovaj svijet tako da ništa ne možemo iz njega ni iznijeti. A kad imamo hranu i odijelo, tim budimo zadovoljni.*[b] [41]

Franjo moli da mu pokažu gdje stanuje Siromaština

9. Kad blaženi Franjo do njih stiže, reče im: *Pokažite mi, molim vas, gdje stanuje* gospođa Siromaština, *gdje se nalazi na paši, gdje planduje,*[a] jer sam *bolestan od ljubavi za njom.*[b] [42]

Oni mu odgovoriše i rekoše: »Dobri brate, mi smo ovdje sjedili *jedno vrijeme i dva vremena i pola vremena,*[c] [43] i često smo je viđali kako prolazi, jer su je tražili mnogi. Gdjekada su je mnogi pratili,[44] ali se često vraćala sama i gola; ne bijaše *nakićena ogrlicama,*[d] bez ikakve pratnje, bez ikakve odjeće. Gorko bi plakala i govorila: *Sinovi majke moje rasrdili se na me.*[e] A mi joj rekosmo: *Strpljiva budi,*[f] *jer pravedni tebe ljube.*[g]

10. A sada se ona, brate, *uspinje na goru veliku i visoku,*[45] *kako joj je naredio Bog.*[a] Ona stanuje *na svetim gorama.* jer je Bog *više ljubi negoli sve šatore Jakovljeve.*[b] Gorostasi ne mogaše slijediti *trag njezinih nogu,*[c] ni orlovi nisu dolijetali do njenih vrhunaca. Siromaština je jedinstvena pojava. Svaki je čovjek prezire zato što se *ne nalazi u zemlji onih koji žive udobno.*[d] Zato je *skrivena njihovim očima;*[e] ona *izmiče i pticama nebeskim.*[f] *Jedino je Bogu poznat njezin*[46] *put i mjesto gdje prebiva.*[g]

11. Ako, dakle, brate, želiš doći do nje, svuci svoju svečanu odjeću i odbaci *svako breme i grijeh koji lako zavodi,*[a] jer, ne budeš li gol,[47] nećeš se moći do nje uspeti, jer se povukla na toliku visinu. No, jer je dobrostiva, *lako je vide koji je ljube i nalaze je oni koji je traže.*[b] *Sama je misao o njoj mudrost*[48] *savršena* — brate — *i tko poradi nje bdije, brzo će postati bezbrižan.*[c] Zato sa sobom povedi vjerne drugove[49] da se, uspinjući se na goru, mogneš poslužiti njihovim savjetom i da bi te podupirala njihova pomoć, jer *teško onome, tko padne, nema nikoga tko bi ga podigao; padne li jedan, drugi će ga podići.*[d]

Blaženi Franjo potiče braću

12. Kad se blaženi Franjo posavjetovao s tim ljudima, otišao je i sebi izabrao nekolicinu vjernih drugova. S njima je požurio, a kad je stigao gore, rekao je svojoj braći: *Dođite, uspnimo se na goru Gospodnju i do kuće* gospođe Siromaštine *da bi nas poučila o svojim putovima i da bimo išli njezinim stazama.*[a] [50]

A kad su sa svih strana promotrili uspon na goru i njegovu strminu, neki od njih rekoše, govoreći među sobom: *Tko će se uspeti na ovu goru*[b] i tko će stići do njezina najvišeg vrhunca?

13. Kad je blaženi Franjo to razabrao,[51] rekao je: *Uzak je put*[52] — braćo — *i tijesna su vrata koja vode u život i malo ih je koji ih nalaze. Budite jaki u Gospodinu i u njegovoj silnoj moći,*[a] jer će nam sve što je teško postati lako. Odložite teret vlastite volje[53] i odbacite bremena grijeha, *opašite se i budite junaci!*[b] Zaboravite što je za vama, a prema mogućnostima posežite za onim što je pred vama.[c] Kažem vam da će svako mjesto na koje *stupi vaša noga*[d] [54] biti vaše. Pred vašim je licem *životni Duh,*[e] Krist Gospodin, koji će vas vući *konopcima ljubavi*[f] na najviši vrhunac gore.[55] Čudesan je, braćo, božanski naum spasenja po Siromaštini. Lako ćemo, međutim, moći uživati u njezinim zagrljajima, jer *postade kao udovica vladarica naroda,*[g] bijedna i od sviju prezrena kraljica kreposti.[56] Nema nikoga tko bi se iz blizine usudio na nas vikati, nikoga tko bi nam se suprotstavljao, nikoga tko bi s pravom bio kadar spriječiti ovaj spasonosni Savez.[57] *Svi joj se prijatelji iznevjeriše i postadoše neprijatelji.*[h] Nakon tih su riječi svi zajedno počeli ići za svetim Franjom.[58]

Siromaština se divi lakom uspinjanju braće

14. Dok su se posve lakim korakom žurno uspinjali prema vrhuncu, gle, gospođa je Siromaština, stojeći na najvišem vrhuncu planine, zaokružila pogledom po gorskim vrletima. Gledajući ove ljude kako se odvažno uspinju, kako upravo lete, silno se zadivila i rekla: *Tko su ovi što lebde poput oblaka, kao što golubovi lete prema svojim golubinjacima?*[a] Ta već dugo takvih vidjela nisam, niti sam gledala tako posve

slobodne, koji sve terete odbaciše. Zato ću im reći što u svom srcu nosim da se ne bi, poput onih drugih,[59] kajali zbog tolika uspona, a nisu se ni obazirali na ponor[60] koji se naokolo usjekao. Znam da do mene neće moći stići bez moje privole, ali ću imati zaslugu pred svojim nebeskim Ocem, dadnem li im spasonosan savjet.[61] — *I gle, čula je odozgor glas koji reče: Ne boj se, kćeri sionska*[b] *jer su ovi sjeme što ga blagoslovi Gospodin*[c] *i izabra iskrenom ljubavlju.*[d 62]

15. I gospođa je Siromaština sjela na prijestolje svoje golotinje; *predusrela ih je sretnim blagoslovima*[a] i rekla:[63] »Kažite mi, braćo, razlog svog dolaska i zašto se uspinjete tako žurno iz doline bijednih na goru slave? Možda tražite mene koja sam, kako vidite, *bijednica, olujom vitlana, bez ikakve utjehe?*«[b]

Blaženi Franjo i njegovi drugovi hvale Siromaštinu

16. Oni uzvratiše govoreći: »Dođosmo k tebi, gospodarice naša; zaklinjemo te primi nas s mirom. Želimo postati slugama *Gospodina nad vojskama,*[a] jer *On je Kralj slave.*« Dočuli smo da ćeš postati kraljicom kreposti i to smo donekle iskusili vježbom. Zato, do tvojih nogu prostrti, ponizno i usrdno te molimo, udostoj se biti s nama i budi nam putom kojim se dolazi do *Kralja slave* kao što si bila put njemu,[64] kad se udostojao pohoditi one *koji prebivaju u tami i sjeni smrtnoj, On, Sunce s visine.*«[b 65] Dobro znamo da je *tvoja moć, tvoje kraljevstvo, da si uzvišena iznad svega.*[c] Kralj kraljeva te postavio da budeš kraljicom i gospodaricom. Samo s nama utanači mir i bit ćemo spašeni da bi nas po tebi primio onaj koji nas je po tebi otkupio.[66] Odlučiš li spasiti nas, odmah ćemo biti spašeni.[d] Ta sam je *Kralj kraljeva i Gospodar gospodara,*[e] Stvoritelj neba i zemlje, poželio tvoju ljepotu i dražest.[f 67] *Dok se Kralj odmarao na ležaju svome,*[g] bogat i slavan u svom kraljevstvu, ostavio je dom svoj, ostavio svoju baštinu: blagostanje i bogatstvo bijahu u njegovu domu.[h 68] I dolazeći tako iz *kraljevskoga sjedišta,*[i] s najvećim te tražio poštovanjem.«[69]

17. Veliko je, dakle, tvoje dostojanstvo i neusporediva uzvišenost, jer te, napustivši sve čete anđela i nebrojene vojske — a bijaše ih veliko mnoštvo u nebesima — došao tražiti u donjim krajevima zemlje, a nalazila si se *u blatu kalnome,*[a] *u tmini i sjeni smrtnoj.*[b] Svim živima si bila strahovito mrska i svi su te se klonili i, koliko su mogli, od tebe bježali. Štoviše, iako ti neki nisu mogli baš nikako pobjeći, ipak im zato nisi bila manje mrska i odvratna.

18. No, kad je vladar, Gospodin, došao, sam te je prihvatio, uzdigao ti glavu među plemenima naroda i *kao zaručnicu te uresio vijencem,*[a] *uzdigao te iznad oblaka.*[b] Premda si, bez sumnje, odvratna još bezbrojnima, jer ne poznaju *tvoje moći i tvoje slave,*[c] tebi ipak ništa ne propada, jer slobodno prebivaš *na svetim gorama,*[d] u *najčvršćem prebivalištu* Kristove slave.[e]

Odlike gospođe Siromaštine

19. Kad se Sin svevišnjega Oca zaljubio u tvoju ljepotu,[a] prionuo je uza te jedinu i u svemu te pronašao najvjernijom. Prije no što je stigao iz svjetle domovine na zemlju, pripravila si mu prikladno mjesto, prijestolje na kojem sjedi, ložnicu u kojoj počiva, naime, vrlo siromašnu Djevicu od koje je rođen zasjao svijetu. Vjerno si mu, kad se rodio, izišla u susret da bi u tebi, a ne u udobnosti, našao mjesto koje mu je po volji. Položen je, kaže evanđelist, *u jasle, jer za nj nije bilo mjesta u svratištu.*[b] I tako si ga uvijek nerazdruživo pratila da za cijelog života, otkako se *pojavio na zemlji i boravio među ljudima,*[c] dok su *lisice imale jazbine, a ptice nebeska gnijezda, nije imao gdje bi naslonio svoju glavu.*[d] On koji je nekoć otvarao usta prorocima, kad je nakon toga otvorio svoja usta da naučava, između mnogih stvari o kojima

je govorio, prije svega je pohvalio tebe i postavio te na prvo mjesto: *Blago siromasima u duhu, jer je njihovo kraljevstvo nebesko.*[e]

20. A kad je izabirao nekolicinu nužnih svjedoka svoga svetog propovijedanja i slavnoga života za spasenje ljudskoga roda, nije izabrao bogate trgovce nego siromašne ribare da bi tolikim odlikovanjem pokazao kako bi trebalo da svi ljube tebe. Da bi napokon bila svima očita tvoja dobrota, tvoja plemenitost, tvoja hrabrost i dostojanstvo, kako nadvisuješ sve kreposti i kako bez tebe ne može postojati nitjedna krepost, kako tvoje *kraljevstvo nije od ovoga svijeta*[a] nego da je s neba, tada si se ti jedina priljubila uz *Kralja slave* kad su ga svi izabrani i ljubljeni kukavički napustili. Ti, njegova najvjernija zaručnica, preslatka ljubiteljica, nisi se od njega ni na čas udaljila. Štoviše, uza nj si još više prionula kad si promatrala kako ga svi još većma preziru. Da nisi, naime, bila s njim, nikada ne bi mogao biti tako prezren od sviju.

21. Bila si s njim kad su ga Židovi pogrđivali, kad su ga farizeji izrugivali, kad su mu svećenički prvaci predbacivali. S njim si bila kad su ga ćuškali, kad su na nj pljuvali, kad su ga bičevali. On koga su svi morali štovati bijaše ruglo svima, a samo si ga ti tješila. Nisi ga ostavila sve *do smrti, smrti na križu.*[a] I na samom si križu, kad mu je tijelo već bilo ogoljeno, ruke rastegnute, ruke i noge probodene, zajedno s njim trpjela tako da se na njemu nije vidjelo ništa slavnije od tebe. A kad je napokon uzašao na nebo, tebi je ostavio znak nebeskog kraljevstva za obilježavanje izabranih da svatko, tko teži za vječnim kraljevstvom, dođe k tebi i da te zamoli kako bi po tebi unišao, jer — ako netko nije tvojim znakom obilježen — ne može ući u Kraljevstvo.[b]

22. Zato, gospođo, budi nam milostiva pa nas obilježi znakom svoje naklonosti. Tko je tako bezuman, tako nerazuman a da te ne bi ljubio svim srcem, tebe koju je Svevišnji odabrao i pripravljao odvijeka? Tko te ne bi štovao i častio, kad te onaj, kom se klanjaju sve nebeske snage, odlikovao tolikom čašću? Ta tko ne bi rado častio *tragove tvojih nogu*[a] kad ti se Gospodin veličanstva tako ponizno poklonio, s tobom se tako prijateljski povezao, tolikom ljubavlju uza te prionuo? Zato te, gospođo, po njemu i poradi njega zaklinjemo,[70] ne prezri u potrebama naših vapaja, nego nas uvijek oslobodi od pogibelji, ti slavna i dovijeka blagoslovljena![71]

Govor gospođe Siromaštine

23. Na ovo je gospođa Siromaština odgovorila radosnim srcem, razdraganim licem, umiljatim glasom i rekla: »Priznajem vam, braćo i predragi prijatelji, da sam ispunjena veseljem, *preobilno sam radosna,*[a] otkako ste počeli govoriti. Promatram vašu revnost i već mi je poznato vaše sveto Pravilo. Vaše mi riječi postadoše *dragocjenije od zlata, zlata čistoga, slađe od meda, meda samotoka.*[b] *Niste, naime, vi oni koji govore, nego je Duh Sveti onaj koji govori u vama,*[c] i njegovo vas *pomazanje poučava u svemu*[d] što ste govorili o svevišnjem Kralju koji me samo po svojoj milosti uzeo da mu budem draga.[72] Tako je na zemlji s mene uklonio porugu[e] i proslavio me među odličnicima neba.

24. Zato, ako vam nije teško slušati, želim pred vas iznijeti dugu povijest svoga položaja, a to će vam biti vrlo korisno da biste naučili *kako vam treba živjeti i ugađati Bogu*[a 73] da pazite da se ne biste obazirali natrag, jer želite *staviti ruku na plug.*[b 74]

Nisam, kao što mnogi misle, neuka. Dosta sam stara i obilujem brojem dana. Poznat mi je poredak stvari, raznolikost stvorova, promjenljivost vremena. Po dugom iskustvu, po naravnoj pronicavosti i po daru milosti poznam nestalnost ljudskog srca.

Siromaština se sjeća raja

25. Nekoć sam bila *u raju svog Boga*[a] gdje čovjek bijaše gol. Štoviše, cijeli sam onaj predivni vrt obila-

zila u čovjeku i s čovjekom golim. Ništa se nisam bojala, ni u što nisam sumnjala, nikakve se protivštine nisam plašila. Mislila sam da ću s njim boraviti dovijeka, jer ga je Svevišnji stvorio kao pravedna, dobra i mudra te smjestio na najubavije i najljepše mjesto. Bijah uvelike radosna, *sve vrijeme sam igrala pred njim;*[b] jer ne imađaše nikakva vlasništva, sav bijaše Božji.[75]

26. Ali jao! Nadošlo je neočekivano zlo, od početka stvaranja posve nečuveno. Onaj Nesretnik,[76] koji je nekoć u svojoj ljepoti izgubio mudrost, unišao je u zmiju. Budući da više nije mogao ostati u nebu, prijevarno je napao čovjeka da bi i on, kao što je i sam, postao prijestupnikom Božje zapovijedi. Bijednik je povjerovao onomu koji ga je uputio na zlo i uza nj je pristao. Zaboravio je Boga, svoga Stvoritelja, slijedio je prvog prijestupnika, štoviše, prekršitelja. Najprije bijaše gol, kaže o njemu Pismo, ali se nije sramio, jer u njemu bijaše potpuna nedužnost.[a] A kad je sagriješio, spoznao je da je gol i od srama se utekao *smokvinu lišću te je sebi načinio opreg.*[b]

27. Zato, kad sam vidjela kako mi je drug[77] postao prijestupnikom i prekrio se lišćem, jer ne imađaše ništa drugo, udaljila sam se od njega te sam ga, stojeći podalje, počela promatrati suzna lica. *Iščekivala sam onoga koji bi me spasio od malodušnosti srca i tolika vihora.*[a]

Tada iznenada dođe s neba neka huka[b] koja je zahvatila cijeli raj a s njom dođe s neba blistavo svjetlo. Ogledavši se naokolo, vidjeh Gospodina Veličanstva *koji je šetao rajem za dnevnog povjetarca.*[c] Odsijavao je neopisivom i neizrecivom slavom. Pratilo ga je mnoštvo anđela koji klicahu snažnim glasom govoreći: *Svet, svet, svet Gospodin Bog nad vojskama. Tisuću tisuća služahu njemu, mirijade stajahu pred njim.*[d]

28. Počela sam, priznajem, plašeći se i silno dršćući, od straha i užasa iznemagati. Puzajući tijelom, uzburkanim sam srcem *iz dubine zavapila*[a] govoreći: *Gospodine, smiluj se! Gospodine, smiluj se! Ne idi na sud sa slugom svojim, jer nitko živ nije pravedan pred tobom.*[b] I on mi reče: *Idi, sakrij se časkom, dok ne prođe jarost* moja.[c]

I odmah pozva mog druga govoreći: *Adame, gdje si?*[d] A on je na to odgovorio: *Čuo sam tvoj glas. Pobojah se, jer sam gol, pa se sakrih.*[e] Doista bijaše gol, jer je, silazeći iz Jeruzalema u Jerihon, upao među razbojnike koji mu oteše darove naravi te je izgubio sličnost sa Stvoriteljem.[f] [78] A on sam, njegov svevišnji Kralj, koji nije ništa manje dobrostiv, dade mu priliku da se povrati, očekivaše njegovo obraćenje.[79]

29. Nesretnik je, međutim, *odvratio svoje srce* i počeo *govoriti opake riječi* da bi našao ispriku svojim grijesima.[a] [80] Na taj je način povećao grijeh i umnožio kaznu. Sebi je *nagomilao gnjev za dan gnjeva i srdžbe pravednoga suda Božjeg.*[b] Nije poštedio ni sebe ni svoga potomstva koje dođe nakon njega; sve predade strahovitom prokletstvu smrti. I nakon presude sviju nazočnih,[81] *Gospodin ga je istjerao iz edenskog vrta*[c] osudom pravednom, ali ništa manje milosrdnom. I rekao mu je, ublažujući mnogo presudu prokletstva, da se ima povratiti u zemlju iz koje je uzet; *načinio im je odjeću od kože*[d] da tako označi njihovu smrtnost, pošto su lišeni odjeće nedužnosti.[82]

30. Kad sam ugledala svoga druga, obučena u kožu mrtvih,[83] od njega sam se odvojila, jer bijaše prisiljen povećati napore da bi se obogatio.[84] Zato sam se, gorko plačući i naričući, potucala svijetom kao lutalica i prognanica. Od onoga vremena — otkako je Abrahamu, Izaku, Jakovu i ostalima obećano bogatstvo i *zemlja koja teče mlijekom i medom*[a] — ne nađoh mjesta gdje bi mi otpočinula noga. U njima svima sam *tražila počivalište*[b] ali ga ne nađoh. Pred rajskim je vratima stajao Kerub s plamenim, isukanim mačem, dok iz Očeva krila nije na svijet došao Svevišnji[c] koji me ponovno najmilostivije potražio.[85]

Kristovo svjedočanstvo

31. A kad se Krist htjede vratiti svom Ocu koji ga je poslao, pošto se ispunilo sve što ste rekli, s obzirom na mene je sa svojim vjernim izrabranima[86] sklopio Savez i potvrdio ga neopozivom izjavom kad im je rekao:[87] *Nemojte posjedovati ni zlata ni srebra, ni novca. Nemojte nositi ni kesu, ni torbu, ni štap, ni obuću, i nemojte imati dviju haljina. Onome koji bi se s tobom htio parničiti na sudu i htio uzeti tvoju haljinu, podaj i ogrtač. I tko bi te prisilio da pođeš tisuću koraka, pođi s njim i druge dvije tisuće.*[a] *Ne sakupljajte blago sebi na zemlji gdje ga izgriza moljac i rđa, i gdje lopovi potkopavaju zidove i kradu ga.*[b] *Ne brinite se tjeskobno i ne govorite: Što ćemo jesti ili što ćemo piti?*[c] *Nemojte se brinuti za sutra, jer će se sutrašnji dan brinuti za se. Svakom je danu dosta njegove muke.*[d] *Ako se tko ne odrekne svega što ima, ne može biti moj učenik,* [e] i ostalo što je napisano u toj knjizi.

Apostoli

32. Apostoli su i svi njihovi učenici sve ovo opsluživali s najvećom pomnjom i nisu ni za čas propustili nešto od svega što su čuli od svoga Gospodina i Učitelja. Oni, izvanredno hrabri vitezovi,[88] suci cijeloga svijeta, ispuniše i spasonosnu zapovijed;[89] posvuda su je propovijedali, a *Gospodin je s njima djelovao i potvrđivao govor čudesima što su ih pratila.*[a] Plamtjeli su ljubavlju, prema svima su bili vrlo srdačni i u susret izlazili potrebama sviju. Nadasve su budno pazili da se ne bi o njima reklo: *Govore a ne čine.*[b] Zato je jedan između njih s najvećim pouzdanjem rekao: *Ne usuđujem se reći samo nešto od onoga što Krist nije po meni učinio riječju i djelom, silom Duha Svetoga.*[c 90] A drugi je rekao: *Srebra i zlata nemam.*[d 91] I tako su me svi i za života i na samrti veličali najuzvišenijim hvalospjevima.

Njihovi su slušatelji nastojali ispuniti sve što su im njihovi učitelji naviještali. *Prodavali su pokretna i nepokretna dobra i to su dijelili svakom prema njegovoj potrebi.*[e] *Držahu se zajedno i sve im bijaše zajedničko. Hvalili su Boga i zato su uživali naklonost svega naroda. Zato je Gospodin danomice pripajao Crkvi one koji se spasavahu.*[f]

Sljedbenici apostola

33. Dugo je, doduše, u mnogima ostala istina ovoga što je rečeno, a napose dok je još krv siromašnoga Propetog bila topla u njihovu sjećanju i dok je slavni kalež njegove muke napajao njihova srca.[a 92] Ako bi me, naime, neki zbog prevelike gorčine pokušali načas ostaviti, kad bi se sjetili Gospodinovih rana, po kojima postade pristupačna njegova ljubav, zbog te bi napasti sebe nemilo kažnjavali i uza me prianjali čvršće i grlili me srdačnije. Dok sam bila s njima, neprestano sam im dozivala u pamet strahovite boli vječnoga Kralja tako da su, mojim riječima nemalo ohrabreni, dragovoljno dočekivali mač koji im je rasijecao tijelo. Odvažno su gledali kako im iz tijela teče sveta krv.[93] Dugo je vremena trajala ta pobjeda tako da su danomice tisuće tisuća bivale označene znakom svevišnjega Kralja.[b]

Mir protivan Siromaštini

34. Ali jao! Nakon kratka vremena nasta mir, ali mir koji je strašniji od svakoga rata.[94] U njegovu je početku malo njih obilježeno, u sredini još manje, a na kraju najmanje. I gle, sada *u miru moja gorčina postade najgorča.*[a] I dok ga uživam, svi me izbjegavaju, svi me progone, nitko me ne traži, svi me napuštaju.[95] Neprijatelji mi osiguravaju mir, a ne moji domaći. Mir mi dolazi od tuđinaca, a ne od vlastite djece. I ja sam, naime, *othranila djecu i podigla ih na noge, a ona me prezreše.*[b]

35. U ono vrijeme *kad je Gospodnja svjetiljka sjala povrh moje glave i kad me kroz mrak njegovo svjetlo vodilo,*[a] đavao je bjesnio u mnogima koji bijahu sa mnom. Svijet je mamio, tijelo je žudjelo tako da su mnogi počeli *ljubiti svijet i ono što je na svijetu.*[b 96]

Progonjenost — sestra Siromaštine

36. Međutim, savršenost sviju kreposti, naime, gospođa Progonjenost, kojoj Bog predade nebesko kraljevstvo[a 97] kao što ga je predao i meni, bijaše mi u svemu vjernom pomagačicom, moćnom zaštitnicom, razboritom savjetnicom.[98] Kad bi ona gdjekad opazila kako neki postaju mlaki u ljubavi, kako na nebeske stvari i načas zaboravljaju, kako srcem čeznu za zemaljskim stvarima, odmah bi zagrmjela, smjesta bi podigla vojsku, odmah bi lica mojih sinova obuzimala sramom te bi tražili Ime Gospodnje.[b] Sada me, međutim, *moja sestra napustila*[c] *i svjetlo mojih očiju nije sa mnom,*[d 99] jer, otkako je s progoniteljima sklopljen mir, moja se djeca još okrutnije razdiru domaćim, unutarnjim ratom *zavidajući jedni drugima, izazivajući jedni druge*[e 100] u potrazi za bogatstvom i obilnim uživanjima.

Pohvala dobrih siromaha

37. Neki se nakon nekog vremena počeše osvješćivati i dragovoljno započeše ići pravim putem[101] kojim su neki u ono vrijeme išli prisiljeno.[102] Svi su oni dolazili k meni pa su me mnogim molbama i suzama ustrajno molili da s njima sklopim Savez trajna mira[103] i da s njima budem kao što sam bila nekoć, u danima svoje mladosti, *kad uza me još bijaše Svemogući i kad me moji okruživahu dječaci.*[a] Bili su to ljudi kreposni, ljudi miroljubivi *besprijekorna srca pred Bogom,*[b] bijahu postojani *u bratskoj ljubavi*[c 104]

dokle god su živjeli u tijelu; bijahu *siromašni u duhu,*[d] stvarno siromašni, svetošću života bogati.[105] Bijahu puni izvanrednih nebeskih darova, *bijahu gorljivi duhom, radosni nadom, u nevolji strpljivi, imađahu blago i ponizno srce.*[e] Čuvali su mir duše, sklad kreposti, međusobnu slogu, povezanost srdaca, radosno jedinstvo zajedničkoga života. Bijahu to, nadalje, ljudi odani Bogu, mili anđelima, dragi ljudima, strogi prema sebi, milosrdni prema drugima — pravi redovnici. Nastupali su čedno, vedra lica, ozbiljna srca. Ponizni bijahu u uspjesima, velikodušni u neuspjesima, u jelu umjereni, u odijevanju vrlo štedljivi, u spavanju vrlo odmjereni. Bijahu sramežljivi i bogobojazni, odlikovahu se sjajem dobrih svojstava. Duša mi se s njima upravo stopila, u njima bijaše *jedan duh* i *jedna vjera.*[f 106]

Lažni siromasi

38. Napokon se među nama pojaviše takvi koji *nisu pripadali nama,* neki *sinovi Belijalovi*[a 107] koji su govorili lažno, činili zlo, isticali da su siromašni, a to nisu bili. Mene — koju su slavni ljudi, o kojima sam govorila, ljubili svim srcem — prezreše i obeščastiše. *Pođoše putem Bosorova sina Balaama koji je volio plaću (što se daje) za nepravednost.*[b 108] To bijahu ljudi *pokvarena uma i lišeni istine, koji vjeru smatraju izvorom dobitka.*[c] Bijahu to ljudi koji obukoše svetu redovničku odjeću,[d] a njome samo prekriše staru. Kudili su svoje pređe koji bijahu začetnici sveta života. Potajno su napadali njihov život i ponašanje, nazivajući ih nerazboritima, nemilosrdnima, okrutnima,[109] a mene su, koju prihvatiše, nazvali neradenom, nemarnom, odvratnom, neukom, slabokrvnom i mrtvom. Moja suparnica, koja je obukla ovčje runo, lisičjom je lukavštinom sakrivala vučju okrutnost i sve to provodila s najvećom revnošću.[e]

Pohlepa

39. Ovo je Pohlepa: u njoj gledamo neumjerenu težnju za stjecanjem ili za očuvanjem bogatstva. Na zivahu je i pobožnijim imenom, kako uopće ne bi izgledalo da su me napustili, a mojom se zaslugom podigoše iz prašine i bijahu izvučeni iz gliba.[a] O njoj su mi govorili pomirljivo[b] a smišljali su spletke. Iako se ne može sakriti opustošenje grada *smještena na gori*,[c 110] ipak joj nadjenuše ime Razboritost ili Brižljivost, jer takvu razboritost treba radije nazvati pomutnjom, a brižljivost opasnim zaboravljanjem sviju dobara.

Govorili su mi: *Tvoja je moć, tvoje je kraljevstvo*,[d] ne boj se! Dobro je prepuštati se djelima pobožnosti i suzdržavati se od dopuštenih stvari, dijeliti potrebnicima, dati ponešto siromasima.

Siromaština opominje lažne redovnike

40. Ja sam im rekla: Ne osporavam, braćo, da to što kažete nije dobro, ali gledajte, zaklinjem vas, svoje zvanje.[a] Nemojte se obazirati natrag![111] Nemojte silaziti s krova da nešto uzmete iz kuće.[b] Nemojte se vraćati natrag s polja da uzmete odjeću.[c] Nemojte se uplitati u *svjetovne poslove*.[d] Nemojte se ponovno upuštati u prljavštinu i pokvarenost svijeta, od čega pobjegoste, kad ste upoznali Spasitelja. Kad se u njih ponovno zapletete, nužno će doći do toga da će posljednje stanje ovih ljudi biti gore od prvoga,[e] krenu li pod izlikom pobožnosti natrag,[f 112] dalje od onoga što im je predano po svetoj zapovijedi.

Njihov odgovor

41. Kad sam pred sve to iznijela, *među njima nastade podvojenost*.[a] Jedni rekoše: Dobra je i dobro govori, a drugi: Nije nego nas hoće zavesti[b] da bismo je nasljedovali.[113] Bijedna je i želi da i mi s njom budemo bijedni.

Siromaština govori o dobrim redovnicima

42. Moja me suparnica u ono vrijeme nije mogla istjerati iz njihova kraja, jer je među njima bilo još mnogo muževa velike gorljivosti i velike ljubavi kao na početku njihova redovničkog života.[114] Ovi su glasnim vapajima jurišali na nebo i upornim molitvama prodirali.[a] Prepuštali su se promatranju, prezirali su sve zemaljsko. *Tada mi zapovjedi Stvoritelj svega i* Gospodin *koji me stvori* reče mi: *Nastani se u Jakobu i uđi u baštinu Izraelovu, i ukorijeni se među svojim izabranima*.[b 115] I ja sam sve to učinila najbrižljivije. Dok sam tako bila s njima i dok smo zajedno išli kraljevskim putem,[116] među mnoštvom su po neki stekli slavu, i diviše im se velikaši. [c] Ljudi su ih štovali i nazivali svetima. I poče im biti mrsko ime svetosti pa su se sjetili onoga što reče Sin Božji: *Ne primam slave od ljudi*.[d] Zato su odlučno otklanjali iskazivano im štovanje.

Pohlepa se naziva imenom Razboritost

43. Dok su tako išli s tolikim žarom ljubavi Kristove, Pohlepa, uzevši ime Razboritost, poče im govoriti ovako: Nemojte se pred ljudima pokazivati tako kruti i ne prezirite njihovo štovanje, nego se pokazujte pred njima prijazni i iskazanu vam počast nemojte otklanjati na izvanjski način. Činite to u prvom redu na unutrašnji način. Dobro je uživati prijateljstvo kraljeva, poznanstvo knezova, naklonost velikaša, jer — dok vas oni tako štuju i časte, dok pred vama tako ustaju i izlaze vam u susret — mnogi će se, koji to budu vidjeli, po njihovu primjeru lakše obratiti Bogu.[117]

44. Kad su doista uvidjeli prednost, prihvatili su pruženi im savjet. Kako se, međutim, nišu čuvali zamke, postavljene kraj puta,[118] napokon cijelim srcem prigrliše štovanje i čast. Iznutra su se smatrali onakvima kao što su bili čašćeni izvana. Svoju su slavu sta-

vljali u usta onih koji su ih hvalili kao što su to (učinile) lude djevice prema prodavačima ulja[a] i beskorisni sluga prema zemlji (u koju je zakopao talenat).

Ljudi koji su smatrali da su i iznutra onakvi kao što su se pokazivali izvana rado su im poradi oproštenja svojih grijeha davali svoja dobra. Sve su to u početku smatrali izmetinama pa su govorili: Mi smo siromašni i želimo uvijek biti siromašni; ne želimo ništa više nego v a s,[c] jer *ispraznost nad ispraznostima i sve je ispraznost.*[d] Zato je darežljivost ljudi prema njima danomice rasla tako da su mnogi svoja dobra manje voljeli zato što su ih »sveci«[119] tako prezirali.

Ljudska Brižljivost

45. Kad je to, međutim, vidjela ona moja divlja neprijateljica, počela se žestoko srditi i škripati zubima. I *ražalošćena u svom srcu*[a] reče: Što ću učiniti? *Evo cijeli svijet ide za njom.*[b] [120] Nadjenut ću sebi, reče, ime Brižljivost pa ću *govoriti srcu*[c] njihovu. Možda će me čuti i poslušati.[d]

Tako je i učinila. Progovorila im je poniznim riječima: *Što stojite ovdje vazdan besposleni?*[e] Ništa se ne brinete za budućnost. Što bi vam škodilo da imate ono što je potrebno za život, dok se samo čuvate suvišnoga? S većim biste mirom i nesmetano mogli raditi na svom vlastitom spasu i na spasenju drugih, ako biste imali sve pri ruci što vam je općenito potrebno. *Dok imate vremena,*[f] pobrinite se za sebe i svoje nasljednike, jer će ljudi povući svoju ruku od prvotnih darova i uobičajenih poklona. Bilo bi dobro, kad bi uvijek bilo ovako. To je, međutim, posve nemoguće, jer vas Gospodin danomice sve više množi.[g] [121] Zar Bog to ne bi odobrio, ako biste imali nešto što biste mogli pružiti potrebnicima i ako biste *imali na pameti siromahe,*[h] jer on kaže: *Blaženije je davati negoli primati.*[i] Zašto ne primate dobara koja vam se nude da tako darovatelje ne lišite vječne nagrade? Nema razloga da biste se još morali bojati zajedništva s

bogatstvom, jer ga ništa ne cijenite. Zlo se ne nalazi u stvarima nego u srcu[122] jer *vidje Bog da je sve veoma dobro što je načinio.*[j] Dobrima je, dakle, sve dobro. Sve njima služi i sve je načinjeno za njih. O, koliki zlorabe dobra što ih imaju. A kad biste ih vi imali, dobro biste ih upotrijebili, jer je sveta vaša nakana, sveta vaša želja! Vi ne želite obogaćivati vlastitih roditelja, jer su dosta bogati.[123] Ali, kad biste imali ono što je nužno, mogli biste svoj život provoditi doličnije i sređenije.«

Dok im je razjarena ovako i slično govorila, neki od njih, kojima savjest bijaše pokvarena, odmah pristadoše. Drugi su, međutim, preko toga prešli kao gluhi te su oštrim odgovorima suzbijali iznesene razloge koji nisu ništa manje bili poduprti svjedočanstvima Pisma.

Pohlepa traži pomoć od Lijenosti

46. No, kad je Pohlepa vidjela da sama po sebi među njima ne bi mogla ispuniti svoju želju, izmijenila je plan da bi ostvarila svoju nakanu. Pozvala je Lijenost koja zanemaruje započeti neka dobra a već započeta zanemaruje dovršiti. S njom je sklopila savez i protiv njih načinila ugovor.[124] Nije bila s njom povjerljiva ni jako povezana, a ipak su se u zlu rado složile kao što su to nekoć učinili Pilat i Herod protiv Spasitelja.[a]

Pošto je Lijenost stvorila odluku i sa svojim borcima provalila u njihovo područje, svom se snagom poslužila svojim oružjem; ugasila je u njima ljubav, a njih je učinila mlakima i lijenima.[125] I kad ih je tako obuzela malodušnost srca, postadoše kao mrtvi.

Redovnici pobijeđeni Lijenošću

47. Nakon toga počeše vrlo bijedno uzdisati za koječim egipatskim što su ostavili[126] i na ružan način ponovo počeše tražiti ono što su velikodušna srca prezreli. Hodili su žalosni putem Božjih zapovijedi[a] [127]

i turobna su srca pristupali svojim dužnostima. Iznemagali su pod teretom i zbog nedostatka duha su jedva uspijevali zadržati u sebi dah. Rijetko su osjećali skrušenost, nikakvo kajanje. Poslušnost im bijaše puna mrmljanja, mišljenje tjelesno, veselje razuzdano, žalost malodušna, govor nepromišljen, smijeh lakouman. Na licu im se blistala radost, u ponašanju taština, odjeća im bijaše mekušna i birana,[128] pažljivo bijaše krojena a još pažljivije šivana. Mnogo su spavali, obilno jeli i pili neumjereno. U vjetar su govorili lakrdijaške i dvosmislene riječi. Pripovijedali su izmišljotine, mijenjali zakone, dijelili imanja i brižno raspravljali o ljudskim djelima. Nisu se brinuli za duhovni život niti su marili za spas duše. Rijetko su govorili o nebeskim stvarima, a čežnja im je za vječnima bila mlaka.

48. Tako bijahu otvrdnuli da su jedan drugome zavidali, jedni su druge izazivali. Svatko je težio za tim da zagospoduje nad drugima, a brat je optuživao brata zbog *najgorega prijestupa.*[a]Izbjegavali su žalosne stvari a čeznuli za onim u čemu su nalazili isprazna radost, jer prave radosti nisu posjedovali. Ipak su donekle nastojali sačuvati prividnu svetost da ne bi sasvim izgubili ugled, a kad bi pred priprostima govorili o svetim stvarima, prikrivali su svoj bijedni život. Njihova je unutarnja rastrganost bila tolika da se nisu bili kadri obuzdati, nego su iz njih provaljivali očiti znakovi njihova stanja.

49. Napokon započeše laskati svjetovnjacima i s njima se povezivahu da bi im ispraznili džep, proširili svoja zdanja i povećali ono čega su se posvema odrekli. Bogatašima su prodavali svoje riječi, a pobožnim gospođama svoje naklone. Vrlo su revno posjećivali kraljevske i kneževske dvorove da bi povezali *kuću s kućom i njivu s njivom sastavili.*[a] I sada ih se uvelike cijeni, jer postadoše bogati. Na zemlji su se dobro osigurali, *iz zla u zlo srljaju, a Gospodina ne upoznaše.*[b] Popadali su kad su se uzdigli;[c] padoše na zemlju prije rođenja, kao pobačeni, i uza sve to mi govore: Mi smo tvoji prijatelji!

Obogaćeni siromasi progone Siromaštinu

50. Još sam se više žalostila zbog nekih koji u svijetu bijahu dosta bijedni i neugledni, a kad dođoše k meni, obogatiše se.[a] Ugojeni i udebljani jače su se ritali od drugih, a mene su ismjehivali.[b] Oni koji su smatrani *čak i za život nesposobnima, oni koji su, iscrpljeni glađu i oskudicom, hranili se biljem i korom drveća, postadoše ružni od nevolje i bijede.*[c] [129] Sada su nezadovoljni sa zajedničkim životom, *izdvajaju se, bez straha sami sebe vode na pašu.*[d] Dok zahtijevaju suvišne stvari, njihov je redovnički život ostalima postao vrlo mrzak. Među Kristovim učenicima čeznu za častima, a u svijetu su među poznatima bili vrlo prezreni.[130] Ovi koji često bijahu i bez ječmenoga kruha i vode, *smatrali su, štoviše, užitkom da leže stisnuti po trnjacima. Sinovi bezvrijednih, soj bezimenih, koji se nisu smjeli pokazivati na zemlji, prispješe u moju bijedu. Gnusna sam im i od mene bježe, a ne ustručavaju se ni pljunuti mi u lice. Pretrpjela sam od njih poruge i strahote. Svi koji mi bijahu prijatelji čekahu moj pad.*[e]Bojahu me se, ukoliko su znali da će mojom zaslugom biti obogaćeni. To je išlo tako daleko da im bijaše odvratno i da samo čuju moje ime.

Siromaština ih opominje da joj se vrate

51. Silno žalosna im rekoh: *Vratite se, sinovi, odmetnici, izliječit ću odmetništva vaša.*[a] Čuvajte se lakomosti, jer je ona idolopoklonstvo,[b] a *lakomcu novca nikad dosta.*[c] *Sjećajte se prijašnjeg vremena kada ste, tek prosvijetljeni, podnosili čestu borbu — patnje.*[d] *Nemojte biti sinovi onih koji otpadaju da propadnu, nego onih koji vjeruju da se spase.*[e] *Ako je netko prekršio Mojsijev Zakon, taj je u nazočnosti dvojice ili trojice svjedoka morao umrijeti. Što mislite koliko veću kaznu zaslužuje onaj koji je pogazio Sina Božjega i obeščastio krv Saveza, kojom je posvećen, i pogrdio Duha milosti?*[f] [131] *Uzmite to k srcu, otpadnici,*[g] *jer*

ni onomu tko je u izobilju nije život osiguran njegovim imanjem.[h]

A oni razjareni rekoše: Odlazi, bijednice, *ostavi nas, ne želimo znati za tvoje putove!*[i]

Odvratila sam im: *Smilujte mi se, smilujte mi se bar vi, prijatelji moji! Zašto me progonite*[j] bez razloga? Nisam li vam kazala da moj i vaš način života ne idu zajedno? Žalim što sam vas vidjela.

Gospodin govori Siromaštini

52. I dođe mi riječ Gospodnja, govoreći:[132] *Vrati se, Sunamko, vrati se da te gledamo.*[a] Ovi tvoji sinovi, *ljudi koji izazivaju srdžbu*[b] *neće slušati tebe, jer neće da slušaju mene.*[c] *Srce im postade nevjerno i buntovno: odvratili su se od mene i ostavili me;*[d] *ne odbaciše tebe nego mene.*[e] [133] Da te, naime, nisu prigrlili, nikada se ne bi domogli tolika bogastva. Pokazivali su se kao da te ljube da bi se, tako obogaćeni, od tebe povukli. Zbog toga se na protivnu stranu odmetnuše i, *prihvativši laž,*[f] ne htjedoše se vratiti. Nemoj im ponovno vjerovati, kad ti budu lijepo govorili, jer mene prezreše i tvoj će tražiti zivot.[g] *Ne diži glasa za njih i ne moli, jer te neću uslišati;*[h] odbacio sam ih, ***jer su me prezreli.***[i] [134]

Gospođa Siromaština upozorava blaženog Franju s obzirom na uspon i pad redovničkog života

53. Evo sam vam, braćo, ispripovijedala svoju dugu povijest. *Neka pogled prethodi vaše korake*[a] da bi ste vidjeli što vam je činiti. Opasno je obazirati se natrag i rugati se Bogu. *Sjetite se Lotove žene*[b] ***i nemojte vjerovati svome duhu.***[c] ***Ipak se, predragi, pouzdajem u vas,***[d] jer u vama vidim više negoli u drugima ono *bolje i što je bliže spasenju.*[e] Čini mi se, naime, da ste sve potpuno odbacili i od svega se posve rastretili. To mi je za sve najjači dokaz uspinjanja na ovu goru, čiji je vrhunac do sada mogla doseći samo nekolicina. No, *kažem vama, svojim prijateljima,*[f] jer mi zloća mnogih čini sumnjivom krepost dobrih i često sam puta *pod ovčjom odjećom* otkrila *grabežljive vukove.*[g]

54. U svakom slučaju želim da bi svaki pojedini između vas postao sljedbenikom svetaca koji me po vjeri i strpljivosti primiše kao baštinu.[a] Ali, jer se bojim da vam se ne bi desilo što i ostalima, dajem vam spasonosan savjet: Ne posežite, jer ste na početku, za onim što je najviše i najsvetije, nego polako koračajte naprijed pa ćete tako pod Kristovim vodstvom[135] polagano stići do najvišega. Pazite da ne biste, pošto se na vaše korijenje stavi gnoj neznatnosti,[b] [136] bili pronađeni kao neplodni, jer vam se tada neće ništa drugo (staviti na korijenje) osim sjekire.[137] Nemojte se posve osloniti na svoje oduševljenje što ga imate sada,[138] jer su čovjekova sjetila sklonija činiti zlo negoli dobro. I srce se lako vraća na ono na što je naviklo, premda se od toga gdjekada mnogo udaljilo. Znam, naime, da vam se zbog velike revnosti sve čini vrlo lakim. ali se sjetite onoga što kaže (Sv. pismo): *Gle, nisu stalni koji mu služe, on i na svojim anđelima opaža zloću.*[c]

55. S prva kraja će vam se činiti da je sve vrlo lako podnositi, ali malo poslije, kad steknete sigurnost, prema primljenim ćete se dobročinstvima odnositi ravnodušno. Pomišljat ćete na to da biste se, kad god zaželite, vratili onamo i ponovno našli prijašnju utjehu. No, jednom pripušten nemar, ne može se lako iskorijeniti. Nakon toga će se vaše srce prikloniti drugim stvarima, ali će vas rijetko kada pozvati da biste se vratili na prve početke. Priklonjeni tako mlitavosti i duhovnoj lijenosti, opravdavat ćete se krilaticama govoreći: Ne možemo biti onako odvažni kao što bijasmo u početku. Sada su druga vremena! Tada više nećete razumjeti zašto se kaže: *Kad čovjek završi, tek je počeo.*[a] [139] I samo će u vašem srcu biti nazočan

glas koji uvijek ponavlja: Sutra, sutra ćemo se vratiti *prvome mužu, jer nam je prije bilo bolje negoli sada.*[b]

Evo, braćo, *mnogo sam vam toga rekla unaprijed*[c] *ali vam još mnogo toga imam reći, što sada ne možete nositi.*[d] No, doći će čas kad cu vam otvoreno objasniti sve što je prije rečeno.«[e]

Blaženi Franjo s braćom odgovara

56. Na te se riječi blaženi Franjo sa svojom braćom bacio ničice na zemlju te je, zahvaljujući Bogu, rekao:[140] »Sviđa nam se, gospođo, ovo što kažeš, i ne može se ništa prigovoriti onome što si rekla. *Istina je što smo čuli u svojoj zemlji o tvojim izrekama i o tvojoj mudrosti. No, tvoja je mudrost mnogo veća od govorkanja koja smo čuli. Blago tvojim ljudima i blago tvojim slugama koji slušaju tvoju mudrost. Neka je blagoslovljen Gospodin Bog tvoj dovijeka kom si toliko omilila i koji te zavolio. Zato te postavio kraljicom da njegovim slugama iskazuješ milorđe i da krojiš pravdu.*[a] [141] O, kako je dobar i mio tvoj duh koji kori zalutale i opominje grešnike.[b]

57. Evo, gospođo, zaklinjemo te ljubavlju vječnoga Kralja kojom te ljubio on i kojom ti ljubiš njega, ne odbi nam želju[a] nego s nama postupaj po svojoj blagosti i po svome milosrđu.[b] *Velika su i neizreciva tvoja djela,* zato *lutaju duše nepoučljive*[c] daleko od tebe. I jer ideš sama naokolo naoružana *kao dobro uređena bojna jedinica,*[d] bezumni ne mogu boraviti s tobom. Ali, evo, mi smo tvoje sluge i *ovce tvoje paše.*[e] [142] Zaklinjemo se i obećajemo *da ćemo uvijek i dovijeka slijediti tvoje pravedne odluke.*«[f]

Siromaština pristaje

58. Ove su riječi uzbudile srce gospođe Siromaštine i, kao što joj je svojstveno da se uvijek smiluje i oprašta, nije se mogla više suzdržati, nego im je

priskočila, izgrlila ih i svakom pojedinom utisnula poljubac mira[143] rekavši: »*Evo, već idem,*[a] braćo moja i sinovi, s vama. Znam da ću pomoću vas pridobiti mnoge.«

Blaženi se Franjo nije mogao snaći od veselja. Snažnim je glasom počeo pjevati hvale Svemogućemu *koji ne napušta onih koji se u njega pouzdavaju,*[b] govoreći: *Blagoslivljajte Gospodina svi izabranici njegovi, slavite dan radosti i veličajte ga,*[c] *jer je dobar, jer je dovijeka milosrđe njegovo.*[d]

Sišli su s gore i odveli gospođu Siromaštinu na mjesto gdje su boravili;[144] *bilo je to nekako oko šestoga sata* (tj. oko podne).[e]

Siromaština blaguje s braćom

59. Kad sve prirediše, pozvaše je da s njima blaguje.[145] Nato im je ona rekla:[146] »Najprije mi pokažite kapelu, kapitularnu dvoranu, klaustar, blagovaonicu, kuhinju, spavaonicu i dnevni boravak, lijepe stolice, otmjene stolove i prostrane stanove. Ne vidim ništa od toga, osim što promatram vaša radosna i umiljata lica koja se prelijevaju preobiljem radosti, i vidim da ste puni utjehe[a] kao da očekujete da vam se sve pruži po želji.[147]

A oni odgovarajući rekoše: »Gospođo naša i kraljice, od puta smo umorni mi, tvoje sluge, a ni ti se, idući s nama, nisi malo naprezala. Zato, ako ti je po volji, najprije blagujmo, pa kad se okrijepimo, sve će na tvoj mig biti izvršeno.«

60. Nato će ona: »Sporazumna sam s tim što kažete, ali najprije donesite vode da operemo svoje ruke i ručnik kojim ćemo ih obrisati.« A oni hitro donesoše napola razbijenu zemljanu posudu punu vode, jer čitave posude ondje ne bijaše. I kad poliše ruke, ogledahu se tamo i ovamo kao da traže ručnik. Kad ga ne nađoše, jedan pruži svoju tuniku kojom bijaše zaodjenut da njome obriše ruke. A ona je prihvati sa

zahvalnošću i u svom je srcu slavila Boga koji ju je povezao s takvim ljudima.

61. Nakon toga je odvedoše na mjesto gdje bijaše pripravljen stol. A kad je onamo dovedoše, pogledala je i ništa drugo nije vidjela osim tri-četiri komadića kruha od ječmenog brašna ili od mekinja koji bijahu položeni na travu.[148] Silno se zadivila i u svom srcu rekla: *Tko je vidio nešto takvo kod pokoljenja prijašnjih vremena?*[a] *Blagoslovljen da si, Gospodine Bože, koji se brineš za sve,*[b] *jer kad god hoćeš, moć ti je pri ruci;*[c] *takvim si djelima narod svoj poučio*[d] da bi bio po tvojoj volji!« I tako zajednički posjedaše, zahvaljujući Bogu za sve njegove darove.

62. Gospođa je Siromaština naredila da se u zdjelicama donesu kuhana jela. I, gle, donesena je samo jedna zdjelica puna hladne vode da bi u njoj svi namakali kruh, jer nije ondje bilo ni mnogo zdjelica, ni mnogo kuhanih jela.

Zatražila je da joj pruže barem kakva prijesna, tečna povrća. Ali, jer nisu imali vrtlara i jer nisu znali ni za kakav vrt, u šumi nabraše divljega bilja i postaviše pred nju.

Nato će im ona: »Donesite mi malo soli da posolim povrće, jer je gorko.«

»Počekaj, gospođo, rekoše joj, dok ne pođemo u grad i ne donesemo soli, ako se netko nađe da nam je pruži.«

»Dajte mi, reče, nož da odstranim suvišno i da odrežem kruha, jer je jako tvrd i suh.«

Nato joj rekoše: »Gospođo, nemamo kovača da nam napravi noževe, a sada se umjesto noža posluži zubima, a poslije ćemo se pobrinuti.«

»A imate li malo vina?« upita ih.

Odgovoriše joj i rekoše: »Gospođo naša, nemamo vina, *jer su prve čovjekove potrebe kruh i voda,*[a] [149] a nije ni dobro da piješ vino, jer Kristova zaručnica[150] mora vino izbjegavati kao otrov.

63. A kad se nasitiše, većma slavom tolike bijede negoli obiljem sviju stvari, blagoslivljali su Gospodina, pred čijim licem nađoše toliku milost, i odvedoše je na mjesto gdje će otpočinuti, jer bijaše umorna.[151] I tako se gola protegla po goloj zemlji.

Zatražila je i jastuk da ga stavi pod glavu. Odmah donesoše kamen i staviše joj ga pod glavu.

Nakon vrlo spokojna i vrlo odmjerena sna zatražila je da joj pokažu samostan.[152] Odvedoše je na jedan brežuljak[153] i pokazaše joj cijeli svijet, koliko ga se moglo vidjeti, pa rekoše: »Gospođo, ovo je naš samostan!«

Gospođa Siromaština blagoslivlje braću i potiče da u primljenoj milosti ustraju

64. Naredila im je da svi zajedno posjedaju pa im je govorila *riječi života*[a] rekavši: *Budite blagoslovljeni,* sinovi, *od Gospodina Boga koji je stvorio nebo i zemlju,*[b] što ste me primili s tolikom puninom ljubavi u svojoj kući, te mi se danas pričinilo kao da sam s vama bila u Božjem raju. Zbog toga sam *ispunjena radošću, obilujem utjehom;*[c] molim da mi oprostite što sam k vama došla tako kasno. Gospodin je doista s vama, a *ja toga nisam znala.*[d] Evo, što sam željela, već gledam, za čim sam žudjela, već imam, jer sam na zemlji sjedinjena s onima koji mi predstavljaju lik onoga s kim sam zaručena na nebesima.[154] Neka Gospodin blagoslovi vašu odvažnost i neka primi djelo vaših ruku.

65. Molim vas i usrdno prosim kao predrage sinove da biste ustrajali u onome što ste, poučeni Duhom Svetim, započeli. Ne napuštajte svoga savršenstva, kao što neki običavaju, nego, pošto umakoste zamkama tmine, nastojte uvijek ići prema savršenijemu.[a] [155] Vaše zvanje koje sjajnim svjetlom obasjava čovjeka, krepost i savršenstvo starih, nadasve je uzvišeno. S obzirom na posjedovanje kraljevstva ne-

beskoga ne morate sumnjati, ne morate oklijevati, jer već imate u rukama jamstvo Duha Svetoga, zalog buduće baštine, već ste obilježeni znakom Kristove slave.[b] Zahvaljujući njegovoj milosti u svemu odgovarate onoj prvoj školi koju je on sam osnovao, kad je došao na svijet. Što su, naime, u njegovoj nazočnosti činili apostoli, sve ste to vi počeli izvršavati u njegovoj odsutnosti i bez straha možete reći: *Evo, mi smo ostavili sve i pošli za tobom.*[c]

66. Neka vas ne plaši težina borbe i strahovit napor, jer ćete primiti veliku nagradu. *Uprimo pogled u začetnika i usavršitelja vjere, u Isusa, koji namjesto određene mu radosti podnese križ, ne mareći za sramotu;*[a] *nepokolebljivo držite ispovijedanje svoje nade.*[b] *Trčite na utakmici koja vam je određena*[c] u ljubavi. Trčite ustrajno,[156] jer vam je to najpotrebnije *da vršenjem volje Božje postignete obećanje.*[d] Bog, naime, može sretno dovršiti svojom svetom milošću ono što započeste iznad svojih snaga, jer je vjeran svojim obećanjima.[157]

67. Neka *duh koji djeluje u sinovima nevjerovanja* u vama ne nađe *sebi ništa milo,*[a] ništa kolebljivo, ništa nevjerno, da ne bi protiv vas dobio dokaz za svoju zloću što je izvršuje na vama. *On je ohol, a drskost mu je veća od jakosti.*[b] Silno je na vas bijesan i protiv vas će uperiti svekoliko oružje svoje lukavštine i nastojat će izliti otrov svoje zloće; budući da je u borbi pobijedio i nadvladao ostale, bijesan je, dok vas gleda iznad sebe.

68. Kad ste se, predragi, obratili, nebeski su se građani uvelike radovali i vječnom su Kralju pjevali nove pjesme. Anđeli se raduju u vama i zbog vas, jer dok mnogi po vašem primjeru budu čuvali djevičanstvo i sjali čistoćom, napuštena će prebivališta nebeskoga Grada biti zauzeta. Ondje se djevičanskim dušama dodjeljuje uzvišeno mjesto, jer oni *koji ne sklapaju braka niti će ga sklopiti, bit će u nebu kao Božji anđeli.*[a] Apostoli kliču gledajući, kako se obnavlja njihov način života, kako se propovijeda nauka, kako

pokazujete primjere osobite svetosti. Raduju se mučenici, jer iščekuju da se prolijevanjem svete krvi ponovo pokaže njihova postojanost. Poskakuju priznavaoci, jer znaju da ćete češće nanovo podsjećati na njihove pobjede nad neprijateljem. Zanosno kliču djevice *koje slijede Janje kamo god pođe,*[b] dok gledaju kako se njihov broj po vama povećava. Konačno se ispunja klicanjem cijeli nebeski dvor koji će danomice slaviti svečanosti novih sugrađana i neprestano se osvježavati miomirisom svetih molitava koje se neprestano dižu iz ove doline.[158]

69. *Zato vas, braćo, zaklinjem Božjim milosrđem,*[a] poradi kojega postadoste tako bijedni, izvršujte ono zbog čega ste došli, kamo ste se uspeli s rijeka babilonskih.[159] Ponizno prihvatite milost koja vam je pružena. Uvijek je upotrijebite dostojno, u svemu na hvalu, čast i slavu našega Gospodina Isusa Krista koji je za vas umro, dovijeka slavni Bog, koji s Ocem i Duhom Svetim živi i kraljuje, pobjeđuje i vlada u sve vijeke vjekova.[160] A m e n.

Ovo je djelo napisano u srpnju nakon preminuća blaženoga Franje, godine 1227. od Utjelovljenja Gospodina i Spasitelja našega Isusa Krista.

NAVODI IZ SVETOGA PISMA

(Arapske brojke označuju odlomak djela a mala slova mjesta u tekstu)

1. a) usp. Mt 5, 3 — b) usp. Mt 7, 24 i d. —
2. a) Ps 24, 10 — b) usp. Mudr 8, 2 i Lk 11, 10 — c) Ps 73, 12 — d) Mt 5, 3
3. a) usp. Mt 15, 27 — b) usp. Fil 3, 8 — c) usp. 1 Pet 2, 3; Ps 33, 9
4. a) usp. Mt 5, 3
5. a) usp. Pj 3, 2 — b) Pj 3, 3 — c) Lk 18, 34 — d) usp. 4 Kr 4, 31 — e) usp. Post 37, 4
6. a) usp. Jer 5, 5 — b) Jer 5, 4 — c) usp. Dj 17, 19 — d) usp. Post 13, 15 — e) Mudr 2, 1 — f) usp. Prop 3, 12 i d.
7. a) Mt 11, 25 — b) Sir 23, 1 — c) Ps 116, 16
8. a) Iz 66, 2 — b) 1 Tim 6, 8
9. a) Pj 1, 6 — b) Pj 2, 5 — c) Otk 12, 14 — d) Iz 61, 10 — e) Pj 1, 6 — f) Mt 18, 26 — g) Pj 1, 3
10. a) Otkr 21, 10; Mt 28, 16 — b) Ps 87, 1 — c) Est 13, 13 — d) Job 28, 13 — e) Job 28, 21 — f) Job 28, 23 — g) Job 28, 23
11. a) Heb 12, 1 — b) Mud 6, 13 — c) Mud 6, 16 — d) Prop 4, 10
12. a) Ps 23, 3 — b) Ps 23, 3
13. a) Mt 7, 13 i d.; Ef 6, 10 — b) 1 Mak 3, 58 — c) usp. Fil 3, 13 — d) Jz 1, 3 — e) Tuž 4, 20 — f) Oz 11, 4 — g) Tuž 1, 1 — h) Tuž 1, 2
14. a) Iz 60, 8 — b) Iv 12, 15 — c) Iz 61, 9 — d) 2 Kor 6, 6

15. a) Ps 21, 3 — b) Iz 54, 11

16. a) Ps 24, 10 — b) Lk 1, 79, 78 — c) 1 Ljet 29, 11 — d) usp. Est 13, 9 — e) Otk 19, 16 — f) usp. Ps 45, 12 — g) Pj 1, 12 — h) usp. Ps 112, 3 — i) Mud 18, 15

17. a) Ps 40, 3 — b) Ps 88, 7

18. a) usp. Iz 61, 10 — b) Iz 14, 14 — c) Ps 63, 3 — d) Ps 87, 1 — e) 2 Ljet 6, 33

19. a) usp. Mud 8, 2 — b) Lk 2, 7 — c) Bar 3, 38 — d) Mt 8, 20 — e) Mt 5, 3

20. a) Iv 18, 36

21. a) Fil 2, 8 — b) usp. Otk 7, 3 i d.

22. a) Iz 60, 14

23. a) 2 Kor 7, 4 — b) Ps 19, 11 — c) Mt 10, 20 — d) 1 Iv 2, 27 — e) usp. Iz 4, 1

24. a) 1 Sol 4, 1 — b) Lk 9, 62

25. a) Otk 2, 7 — b) Izr 8, 30

26. a) usp. Post 2, 25 — b) Post 3, 7

27. a) Ps 55, 9 — b) Dj 2, 2 — c) Post 3, 8 — d) Iz 6, 3; Dan 7, 10

28. a) Ps 130, 1 — b) Ps 143, 2 — c) Iz 26, 20 — d) Post 3, 9 — e) Post 3, 10 — f) usp. Lk 10, 30

29. a) usp. Ps 140, 4 — b) Rim 2, 5 — c) Post 3, 23 — d) Post 3, 21

30. a) Izl 3, 19 — b) Sir 24, 11 — c) Iv 1, 14

31. a) Mt 10, 9 i d.; Mk 6, 8 i d.; Lk 9, 3; Mt 5, 40 — b) Mt 6, 19 i d. — c) Mt 6, 31 — d) Mt 6, 34 — e) Lk 14, 33

32. a) Mk 16, 20 — b) Mt 23, 3 — c) Rim 15, 18 — d) Dj 3, 6 —e) Dj 2, 45 — f) Dj 2, 45; 2, 44; 2, 47

33. a) usp. Ps 23, 5 — b) usp. Otk 7, 3 i d.

34. a) Iz 38, 17 — Iz 1, 2

35. a) Job 29, 3 — b) 1 Iv 2, 15

36. a) usp. Mt 5, 10 — b) usp. Ps 83, 17 — c) usp. Lk 8, 40 — d) Ps 38, 10 — e) Gal 5, 26

37. a) Job 29, 5 — b) 1 Sol 3, 13 — c) 2 Pet 1, 7 — d) Mt 5, 3 — e) Rim 13, 12; Mt 11, 29 — f) 1 Kr 18, 1; Ef 4, 4

38. a) 1 Kr 2, 12 — b) 2 Pet 2, 15 — c) 1 Tim 6, 5 — d) usp. Ef 4, 24 — e) usp. Mt 7, 15

39. a) usp. Ps 113, 7 — b) usp. Ps 35, 20 — c) Mt 5, 14 — 1 Ljet 29, 11

40. usp. 1 Kor 1, 26 — b) usp. Mt 24, 17 — c) usp. Mt 24, 18 — d) 2 Tim 2, 4 — e) usp. Mt 12, 45 — f) usp. 2 Tim 3, 5

41. a) Iv 10, 19 — b) usp. Iv 7, 12

42. a) usp. Sir 35, 21 — b) Sir 24, 3 i d. — c) usp. Mud 8, 10 i d. — d) Iv 5, 41

44. a) usp. Mt 25, 8 — b) usp. 2 Kor 12, 14 — c) 1 Tim 6, 8 — d) Prop 12, 8

45. a) Post 6, 6 — b) Iv 12, 19 — c) Oz 2, 14 — d) usp. Ez 2, 5 — e) Mt 20, 6 — f) Gal 6, 10 — g) usp Dj 2, 47 — h) Gal 2, 10 — i) Dj 20, 35 — j) Post 1, 31

46. a) usp. Lk 23, 13

47. a) usp. Ps 119, 32

48. a) Post 37, 2

49. a) Iz 5, 8 — b) Jer 9, 2 — c) usp. Ps 73, 18

50. a) usp. Otk 18, 19 — b) usp. Pnz 32, 15 — c) Job 30, 2—4 — d) Jd r. 19 i 12 — e) Jer 20, 10

51. a) Jer 3, 22 — b) Ef 5, 5 — c) Prop 5, 9 — d) Heb 10, 32 — e) Heb 10, 39 — f) Heb 10, 28 — g) Iz 46, 8 — h) Lk 12, 15 — i) Job 21, 14 — j) Job 19, 21 i d.

52. a) Pj 7, 1 — b) Ez 2, 7 — c) Ez 3, 7 — d) Jer 5, 23 — e) 1 Kr 8, 7 — f) Jer 8, 5 — g) Jer 4, 3 — h) Jer 7, 16 — i) Iz 1, 2

53. a) Izr 4, 25 — b) Lk 17, 32 — c) 1 Iv 4, 1 — d) Heb 6, 9 — e) Heb 6, 9 — f) Lk 12, 4 — g) Mt 7, 15

54. a) usp. Heb 6, 11—12 — b) usp. Lk 13, 8 — c) Job 4, 18

55. a) Sir 18, 6 — b) Oz 2, 7 — c) Mt 28, 7 — d) Iv 16, 12 — e) usp. Iv 16, 25

56. a) 3 Kr 10, 6—9 — b) usp. Mud 12, 1

57. a) usp. Ps 78, 30 — b) usp. Sir 50, 24 — c) Mud 17, 1 — d) Pj 6, 3 — e) Ps 79, 13 — f) Ps 119, 106

58. Otk 22, 7 — b) Jdt 13, 17 — c) Tob 13, 10 — d) Ps 136, 1 — e) Iv 4, 6

59. a) usp. 2 Kor 7, 4

61. a) Iz 51, 9 — b) 1 Ljet 29, 10; Mud 12, 13 — c) Mud 12, 18 — d) Mud 12, 19

62. a) Sir 29, 21

64. a) Iv 6, 69 — b) Jdt 13, 23 — c) 2 Kor 7, 4 — d) Post 28, 16 — e) usp. Pnz 33, 11

65. a) usp. Heb 6, 1 — b) usp. 2 Kor 1, 33; Ef 1, 14 — c) Mt 19, 27

66. a) Heb 12, 2 — b) Heb 10, 23 — c) Heb 12, 1 — d) Heb 10, 36

67. a) Ef 2, 2 — b) Iz 16, 6

68. a) Mt 22, 30 — b) Otk 14, 4

69. a) Rim 12, 1

BILJEŠKE

1) Izišlo u Werlu/W (Njemačka) u kolekciji izvornih djela franjevačke duhovnosti *Franziskanische Quellenschriften* kao 9. svezak

2) *Archivum franciscanum historicum* — 23 (1930), pag. 552

3) SC — Povijesno-spasovsko značenje siromaštine u objavi i u kršćanskoj predaji do 13. st.

4) Vidi: *Lexicon latinitatis medii aevi Jugoslaviae*, vol. I — JAZU Zagreb — 1973.

5) Čel. II, 70

6) Bund, str. 31

7) Čel. I, 35

8) SC, 57

9) J. de Spira, *Vita S. Francisci*, n. 22

10) Bund, str. 33

11) Sp, str. 63

12) *Fonti francescane*, Bologna 1977, vol. I, pag. 1625

13) »Ovo je djelo napisano u srpnju nakon preminuća blaženoga Franje godine 1227. od Utjelovljenja Gospodina i Spasitelja našega Isusa Krista.«

14) SC — editio: Quaracchi 1929, pag. 30

15) H. Felder, Die Ideale..., Paderborn 1951, str. 84, bilj. 7

16) Bund, str. 29

17) *Testamentum Senis factum* — K. Esser, *Die »Opuscula« des hl. Franziskus von Assisi*, editio Collegii S. Bonaventurae — Grottaferrata (Romae) 1976. pag. 459

18) Salutatio virtutum — ib., pag. 427

19) Bund, str. 52

20) Isto, str. 53

21) Isto, str. 53

22) Isto, str. 53

23) Usp. Mt 5, 3

24) P. P. Njegoš, *Gorski Vijenac* — Beograd 1948, str. 18

25) Mt 4, 4

26) SC, 42

27) *Potvrđeno Pravilo* 6, 1 — Sp, str. 27

28) *Wissenschaft und Weisheit*, 14 (1951), str. 177 i d.

29) Ovo nas podsjeća na Franjinu misao iz nepotvrđenog pravila koja glasi: »Pripravimo u sebi stalan stan i boravište njemu koji je svemogući Gospodin Bog, Otac i Sin i Duh Sveti.« (Sp. str. 20) — U *Pismu svim vjernicima* Franjo ponavlja istu misao: »I nad svima će, dok budu tako činili i ustrajali dokraja počivati Duh Gospodnji i u njima će načiniti prebivalište i stan.« (Sp, str. 55)

30) Bezimeni pisac poput skladatelja kroz cijelo djelo provlači kao neke vrsti »Leitmotiv« evanđeosku misao p u t a. U ostvarivanju evanđeoskog savršenstva siromaštvo ima vrlo važnu ulogu, ima karakter p u t a. Po njemu se dolazi: k Bogu, u kraljevstvo nebesko, na »goru Gospodnju«, »Kralju slave«, do Božje naklonosti, do Kristove ljubavi. Siromaštvo je vodič novozavjetnoga Božjeg naroda, koji neprestano p u t u j e, i vodi ga konačnom cilju — K r i s t u. — Na ovu ćemo značajku SC-a upozoravati napomenom: »motiv puta«.

31) Isus u svom Govoru na gori navodi devet kreposti koje napose hvali i svakoj od njih obećaje posebnu nagradu. Zbog toga se te kreposti smatraju i nazivaju e v a n đ e o s k i m krepostima, a među njima zauzima prvo i najodličnije mjesto s i r o m a š t v o. Zato se »siromašni u duhu« smatraju povlaštenim baštinicima nebeskog kraljevstva.

32) Ovo je djelo nastalo u vrijeme feudalizma. Zato se pisac izražava na način svoga vremena. On zamišlja Krista, iako to ne kaže izričito, kao feudalnog gospodara, a »gospođu Siromaštinu« kao njegova vazala. Vazali su ulazili u posjed darovanih im imanja, društvenog položaja i različitih povlastica posebnim pravnim činom koji se nazivao »investicija« ili »investitura«. Ti su izrazi teško prevodivi. Oni znače: uvođenje u posjed, predavanje i preuzimanje nekog velikaškog naslova i određenih prava i vlasti. — Evanđeosko siromaštvo ima prednost pred ostalim krepostima, jer oni, koji ga prihvaćaju s ljubavlju, bivaju odmah, već ovdje na svijetu, »investirani«, i za vjernu službu dobivaju kao nagradu kraljevstvo nebesko.

33) Krist od onih, koji ga žele nasljedovati savršenije, zahtijeva dragovoljno i stvarno siromaštvo (Lk 12, 22; Mt 19, 21. 27). Jezgru i bit evanđeoskog siromaštva sačinjava: 1. dragovoljno prihvaćanje: pravi siromah nije siromašan zato što ništa nema, nego zato što n e ć e d a i m a; 2. »duhovna nakana«: čovjeka oslobađa od izopačenoga i sebičnoga JA, od tjelesnih želja, a napunja ga duhom Gospodnjim; 3. »želja za vječnim dobrima« — to je želja za Bogom koji će jednom biti »sve u svemu« (1 Kor 15, 28).

34) Vidi: bilješku 32

35) Ovaj nas tekst podsjeća na Franjine zanosne riječi o značenju i vrijednosti siromaštva u 6. poglavlju konačnoga Pravila gdje kaže: »U tom je veličina najvećega siromaštva koje je vas, moju predragu braću, postavilo baštinicima i kraljevima nebeskoga kraljevstva, osiromašilo vas je u stvarima a uzvisilo u krepostima. To neka bude vaša baština koja vodi u zemlju živih.« — N e s i g u r n o s t i n e o s i g u r a n o s t, u što nas u vremenu nužno uvodi evanđeosko siromaštvo, već se u ovom životu preobraća u pravu »sigurnost vječnog posjedovanja«. Za one koji su istinski siromašni ovo već sada predstavlja neke vrsti »sveti predokus buduće slave«. To je moguće samo zato što je s Kristom već započelo novo doba.

36) »Motiv puta« — vidi bilj. 30

37) Ovo je aluzija na Franjin rodni grad Asiz.

38) »Motiv puta« — vidi bilj. 30

39) Shvatimo li ovo kao naputak za scensko prikazivanje, »grad« = Asiz, i »polje« = Spoletska dolina u kojoj se nalazi Asiz.

40) Dvojica časnih staraca, od kojih se jednome daje »uloga« proroka Izaije a drugome »uloga« sv. Pavla, zastupaju Stari i Novi zavjet. Obojica svoje riječi ne upravljaju Franji, jer je on od njih još daleko. To više ima karakter njihova tiha dijaloga. Izaijine se riječi odnose na Franju a Pavlove na evanđeoski ideal siromaštva.

41) U nepotvrđenom Pravilu čitamo: »Neka sva braća nastoje slijediti našega Gospodina Isusa Krista u poniznosti i siromaštvu i neka budu svjesna da nam od ovoga svijeta ne treba ništa drugo osim, kako kaže Apostol, »da imamo hranu i odijelo; i s tim da budemo zadovoljni.« (Sp, str. 10)

42) Evanđeosko siromaštvo može ostvariti samo onaj tko ga ljubi.

43) Vrijeme od tri i pol godine i u Starom i u Novom zavjetu označuje nepovoljne prilike za siromaštvo. Ovaj apokaliptički izraz obilježuje ono vrijeme u kojem lju-

di nisu marili za siromaštvo; nisu ga ni voljeli ni željeli nego su ga odbacivali i prezirali.

44) Pod onim »mnogima« koji su pratili »gospođu Siromaštinu« možemo razumjeti starije Redove koji ohladiše u prvoj revnosti prema njoj i otkazaše joj nekadašnju ljubav.

45) Scenerija se ovoga srednjovjekovnog »misterija« ili »prikazanja« proširuje. Uz grad Azis i Spoletsku dolinu se uzdiže gora. To je Monte Subasio koji s jedne strane, sjeveroistočno, zatvara Spoletsku dolinu i nad njom dominira.

46) Kao što je sveti grad Jeruzalem izgrađen na brdu Sionu, gdje je Gospodin Bog u Starom zavjetu obnovio Savez sa svojim starozavjetnim izabranim narodom, tako na »velikoj i visokoj gori« boravi i stoluje gospođa Siromaština koja omogućuje i zaštićuje Božji Savez s njegovim novozavjetnim narodom. — »Motiv puta« — vidi bilj. 30

47) Usporedite: T. Čelanski I, 15: Franjo pred asiškim biskupom. — Tko je pozvan na evanđeosko siromaštvo, mora odlučno postupati i kad se radi o vanjskom odreknuću. Franjo je i u tome bio odlučan i radikalan.

48) Pravu mudrost nisu posjedovali oni »mudraci« (vidi br. 6) na koje se Franjo obratio kad je tragao za gospođom Siromaštinom.

49) Evanđeosko se siromaštvo ne može ostvariti bez bratske ljubavi i zajedništva. Zato Franjo mora sa sobom povesti drugove koji su kao i on istoga duha i iste misli. Najveće se siromaštvo može snositi samo onda kad ga braća podnose zajednički, povezani međusobnom ljubavlju.

50) »Motiv puta« — vidi bilj. 30. — Iz ovog odlomka biva još jasnije da su ona dva čovjeka zaista bili Izaija i Pavao, dakle, predstavnici Staroga na Novoga zavjeta (usp. br. 8); tim se misli na cijelo Sv. pismo. Radi se o biblijskom siromaštvu.

51) Kad su se Franjini pratioci počeli plašiti napora i kad su postali malodušni, on je svojim nagovorom raspršio te njihove misli. — Značajno je da on svoje drugove nazivlje »braćom«, a ne »sinovima«.

52) »Motiv puta« — vidi bilj. 30

53) Čovjekova se samovolja suprotstavlja Božjoj volji. Poslušnost, kako ju je shvaćao sv. Franjo, najvažnija je sastavnica siromaštva; on naglašava da samovoljan redovnik »svoju volju smatra svojim vlasništvom i diči se dobrima koja Bog po njemu govori i čini« (Opomene, 2

— Sp, str. 37). Samovoljan redovnik još nije istinski siromašan, jer posjeduje svoju volju i zlorabi je. Iz toga se lako zaključuje i spoznaje da je poslušnost sastavni dio franjevačkog siromaštva. Franjo je napisao: »... Onaj čovjek ostavlja sve što ima i gubi svoj život koji se po poslušnosti posvema predaje u ruke svoga starješine.« (Opomene, 3 — Sp, str. 38) Kad čovjek griješi, na najizrazitiji način zlorabi svoju volju, zlorabi najveći dar Božji. Svaki je grijeh u sebi čin neposlušnosti i izraz težnje za posjedovanjem, izraz je neraspoloženja i nespremnosti za svako odricanje. Grešnik bi htio biti vlastiti gospodar, htio bi sebe postaviti namjesto Boga da bi izvršivao Božja vrhovnička prava. Međutim, upravo time samoga sebe zarobljava, postaje rob najtežeg oblika. Samo poslušni mali brat koji se po siromaštvu odrekao i vlastite volje postaje slobodnim slugom Božjim.

54) Bog nakon Mojsijeve smrti pozva Jozuu da uvede narod u obećanu zemlju (Jš 1, 1—2). Obećaje mu trajnu zaštitu i neprestanu pomoć. Preduvjet toga Božjeg pomaganja jest vjerno izvršavanje Zakona: »Budi odvažan i hrabar, jer ćeš ti uvesti ovaj narod da primi u baštinu zemlju za koju se zakleh ocima njihovim da ću im je dati. Samo budi odvažan i hrabar da sve učiniš vjerno prema naredbama koje ti je dao Mojsije, sluga moj. Ne skreći od toga ni desno ni lijevo da bi bilo sretno sve što poduzmeš. Neka knjiga Zakona bude u tvojim ustima: razmišljaj o njoj danju i noću, kako bi vjerno držao sve što je u njoj napisano; samo ćeš tada biti sretan i uspjet ćeš u pothvatima (Jš 1, 6—8).« — Kao što je, dakle, starozavjetni izabrani narod Božji vođen poslušnošću, tako siromaštvo — ili točnije rečeno — Krist po siromaštvu vodi novozavjetni izabrani Božji narod u obećanu zemlju, u kraljevstvo Božje ili, kako kaže Franjo, »u zemlju živih« (Potvrđeno Pravilo, 6 — Sp, str. 27).

55) Pisac ima pred očima biblijsko zbivanje. Podsjeća kako je sam Gospodin u stupu od oblaka predvodio izabrani narod na svetu goru Sinaj; tako Krist vodi novoizabrani narod na svetu goru, na kojoj će siromašni postati dionicima Božjega kraljevstva.

56) Izrazi »vladarica naroda« i »kraljica kreposti« nas upozoravaju na naglašenu ulogu što je ima siromaštvo u Božjem planu spasenja, u otajstvu otkupljenja. Kao što je, međutim, Jeruzalem u vrijeme proroka Jeremije »postao udovicom«, tako se to isto dogodilo u ovom vremenu s gospođom Siromaštinom. Ljudi općenito preziru siromaštvo, ali se ovo mjesto može primijeniti i na starije redovničke ustanove i na njihovo vršenje siromaštva. Ovdje Franjine riječi nemaju karakter neke osude, on ne osuđuje nikoga.

57) U latinskom izvorniku stoji »salutare commercium« = »spasonosni savez«. Ovo je jedino mjesto, izuzevši naslov djela, gdje dolazi ovaj ključni izraz.

58) Nakon ove važne opomene, da budu siromašni i izvana i iznutra, Franjo se sa svojim drugovima odvažio na naporan pothvat — uspinjanje na goru — da bi tako postali dionicima spasonosnog otajstva siromaštine. Franjo se u cijelom ovom djelu pokazuje kao »prvi među jednakima«, a ne kao otac među sinovima. — i ovdje dolazi do izražaja »motiv puta«.

59) Već je jednom bilo govora o tim »drugima«. Dvojica časnih staraca — Izaija i Pavao — o njima su govorili prekoravajućim tonom. Bila je riječ o starim redovnicima koji su s velikim oduševljenjem gospođi Siromaštini obećali vjernost, ali svog obećanja nisu izvršili. Da se to isto ne bi dogodilo i Franji, odnosno Redu male braće, i da ne bi dospjeli u istu opasnost, svraća se pažnja na »one druge«. — Vrlo je važno uočiti ovo: Franjo i njegova braća nikada ne izriču neki sud o prijašnjim redovnicima. Takvi se sudovi uvijek stavljaju u usta drugih, izriču ih: Bog, gospođa Siromaština, dvojica staraca. Vjerojatno je ovdje došlo do izražaja Franjino upozorenje i opomena: »Opominjem i upozoravam braću da ne preziru i ne osuđuju ljude koje vide odjevene u meka i šarena odijela, da uživaju birana jela i pića, nego neka radije svatko osuđuje i prezire sebe (Potvrđeno Pravilo, 2 — Sp, str. 25—26).«

60) Pod tim se ponorom misli na opasnost što prijeti životu koji se provodi u siromaštvu. To su one opasnosti kojima su podlegli Redovi prijašnjih vremena.

61) Po siromaštvu se postaje članom naroda s kojim je Bog sklopio Savez u kojem i po kojem daruje spasenje. Zadatak je siromaštva da omogući ostvarivanje toga Saveza. Zato gospođa Siromaština poziva braću na vjernost, daje ima taj »spasonosni savjet«.

62) Usprkos mnogim razočaranjima, što ih je doživjela gospođa Siromaština, ona ipak želi primiti braću srdačno i ljubazno. Na to je potiče i hrabri »glas odozgor«. Bog joj daje ime »kći sionska«, a Sion je simbol onoga konačnog događaja, sabiranje eshatološkoga naroda Božjeg, jer joj on dovodi novo izabrano pokoljenje.

63) Gospođa Siromaština kao prava kraljica sjeda na svoje prijestolje i sprema se za audijenciju. Došljake prima s poštovanjem i ljubavlju kao što je već unaprijed odlučila.

64) »Motiv puta« — vidi bilj. 30

65) Braća po siromaštvu postaju pratiocima — »vazalima« najuzvišenijega Gospodara. Siromaštvo im postaje put do Krista kao što je i obratno siromaštvo postalo put Kristu da dođe k ljudima.

66) U starom se Časoslavu na blagdan sv. Andrije apostola (30. studenoga, 5. responzorij) kaže o Gospodinovu križu: »O, dobri križu, koji si od Gospodinovih udova primio ures i ljepotu, uzmi me od ljudi i vrati me mojem Učitelju da me po tebi primi on koji me po tebi otkupio.«

67) Ovdje se Siromaština posve jasno predstavlja kao »Zaručnica Kristova«, ali nigdje i nikada je bezimeni pisac ne zove Franjinom zaručnicom.

68) Franjo je ovu istu misao iznio u svom »Pismu svim vjerdnicima« ovim riječima: »Ovu Riječ Očevu, toliko dostojnu, tako svetu i slavnu, najavio je Svevišnji Otac s neba po svom svetom anđelu Gabrijelu u krilo svete i slavne Djevice Marije iz kojeg je krila primio pravo tijelo našega čovještva i krhkosti. On, iako bijaše neizmjerno bogat, svojevoljno odluči sa svojom blaženom Majkom izabrati siromaštvo.« (Sp, str. 52)

69) I ovu misao nalazimo izraženu u Franjinim »Opomenama«. On piše: »Eto, on se svakog dana ponizuje, kao što je nekoć s kraljevskoga prijestolja sišao u krilo Djevice, tako svaki dan silazi k nama u poniznom obličju; svaki dan silazi iz krila Očeva na oltar po svećenikovim rukama.« (Sp, str. 36)

70) Ovdje treba dobro uočiti slijedeću misao: Ako Siromaština prima u svoju službu Franju i njegovu braću, tu se ne radi o siromaštvu, nego se isključivo radi o Kristu. On je onaj Gospodin do kojega vodi gospođa Siromaština. Siromaštvo, dakle, nije cilj ili svrha nego je samo p u t.

71) Ova je usrdna prošnja uzeta iz poznate antifone koja se upravlja bl. Djevici Mariji, a to je: »Sub tuum praesidium« — »Pod obranu se tvoju utječemo«.

72) Već govor braće jasno pokazuje da je gospođa Siromaština zaručnica Kristova (br. 19). I ona to potvrđuje time što se osvrće na govor braće. I ona pri tome, jednako kao i braća, odaje čast Bogu. »Samo je po milosti« postala zaručnicom Kristovom. — Siromaštvo je nemoguće ostvariti bez prave poniznosti.

73) »Motiv puta« — vidi bilj. 30

74) Ovim evanđeoskim navodom pisac podsjeća na opomenu konačnog Pravila koja glasi: »I po nalogu gospodina pape neće im (braći) nipošto biti dopušteno izići iz ovoga Reda, jer prema svetom Eevanđelju nitko tko stavi svoju ruku na plug i obazire se natrag, nije prikladan za kraljevstvo Božje (Lk 9, 62).« (Sp, str. 25) — Pre-

dočimo sebi starinski način oranja. Ako se ratar obazire natrag, neće mu brazda biti ravna pa će se tako pokazati za svoj posao nesposobnim. To isto vrijedi i za kraljevstvo Božje: tko svu svoju pažnju i svu svoju snagu volje ne usmjeruje prema konačnom cilju, nije sposoban za nasljedovanje Krista i za službu u kraljevstvu Božjem.

75) »Goli čovjek« u raju ne bijaše siromašan, nego je upravo zbog svoje golotinje bio bogat. Čovjek u svom prvotnom stanju, tj. u stanju nedužnosti, bijaše »gol«, a to znači: bio je slobodan od svega što bi na bilo koji način narušavalo njegov odnos prema Bogu. Prije svega bijaše slobodan od svakoga lažnog samoljublja i sebičnosti, od svake samovolje. Zato gospođa Siromaština može reći: »Cijeli sam ovaj predivni vrt obilazila u čovjeku i s čovjekom golim.« Čovjek u svom rajskom stanju bijaše u odnosu prema Bogu zaista siromašan tako da ga je Bog mogao obdariti puninom svoga bogatstva.

76) »Onaj nesretnik« = đavao.

77) U ovom i slijedećim odlomcima gospođa Siromaština naziva prvoga čovjeka, Adama, svojim drugom. On je to zaista i bio, ali samo u svom rajskom stanju, prije grijeha. — Ovdje treba dobro uočiti da je riječ o Siromaštini, a ne o prvoj ženi, Evi.

78) Usporedimo ovo mjesto s onim koje se nalazi u Franjinim Opomenama: »Čovječe, budi svjestan do koje te visine Gospodin Bog uzdigao koji te u tjelesnom pogledu stvorio i oblikovao na sliku svoga ljubljenog Sina, a u duhovnom pogledu na njegovu priliku.« (Sp, str. 38) — Adam je svojom neposlušnošću izgubio stanje svetosti i pravednosti, nadnaravno stanje milosti, dakle, ono bitno po čemu bijaše sličan Bogu. No, to nije bilo sve. Zajedno je s milošću izgubio, i tzv. mimonaravne darove. To je ono što pisac naziva »bonum naturae« — »dobro naravi«.

79) Pod »obraćenjem« (poenitentia) se ovdje misli upravo ono isto što Evanđelje (i spisi sv. Franje) nazivaju »pokorom«: to je ponovno prihvaćanje Božje volje, povratak i ponovno predanje Bogu koga se Adam odrekao svojom neposlušnošću.

80) Adam je svaljivao krivnju na Evu, a ona je svaljivala odgovornost na Zmiju, umjesto da su obadvoje priznali svoju krivnju.

81) Ovdje se misli na Božju pratnju, na anđele. O tom u Sv. pismu nema ništa. I ovdje se radi o uputi za scensko izvođenje.

82) Adam je, uz ostalo, po svom grijehu izgubio i tjelesnu besmrtnost. Bogoslovci tjelesnu besmrtnost ubrajaju među tzv. mimonaravne darove prvoga čovjeka.

83) Ovdje se misli na mrtve životinje. Kako se jasno vidi iz prethodne rečenice, pisac u »koži mrtvih« koja je čovjeku služila kao odjeća, gleda znak njegove podložnosti smrti.

84) Prvi čovjek nije u raju posjedovao ništa pa je zato sve primao od Boga. Prokletstvo se palog čovjeka nalazi i u njegovoj težnji za bogatstvom.

85) Krist, Spasitelj siromaha, bijaše i sam istinski siromašan od svoga rođenja pa do posvemašnjeg osiromašenja u muci i smrti na križu.

86) Posljednja se Isusova volja na kraju njegova otkupiteljskog djela sastoji u ovome: Gospodin neopozivo zasniva svoj novi Savez na siromaštvu. — Ovdje se radi o izjavi koja je vrlo važna i značajna za cijelo djelo.

87) Neopozivost »Božjeg Saveza sa siromasima« koji gospođa Siromaština izvršuje po nalogu Božjem potvrđen je Gospodinovim riječima koje slijede. Treba naglasiti da se tu izričito ne govori samo o vanjskom nego i o unutrašnjem siromaštvu.

88) Ovaj izraz potječe iz viteških vremena a pisac ga zgodno primjenjuje na apostole.

89) Misli se na »zapovijed« evanđeoskog siromaštva, kao što to dolazi do izražaja u navedenim Gospodinovim riječima (br. 31). Tko ispunjava ovu zapovijed, na sebi će osjetiti kako je primio spasonosnu moć siromaštva: postat će dionikom kraljevstva Božjega.

90) Ova se riječ sv. Pavla odnosi na unutrašnje siromaštvo koje je u sebi prava poniznost. Pavao sebe u svom cjelokupnom apostolskom djelovanju smatra samo Božjim oruđem. Sve što je učinio, pripada Bogu, Božja je svojina; zato Bogu pripada čast i slava.

91) Pošto je sv. Pavao svratio pažnju na unutrašnje siromaštvo, sv. Petar ovim riječima ističe važnost vanjskog siromaštva.

92) Novozavjetni je Savez sklopljen u Kristovoj krvi, na križu. Gospodinovo je siromaštvo ondje postalo najvidljivije: ondje je siromaštvo najtješnje povezano s misterijem otkupljenja. Što su kršćani u vremenima progona većma živjeli od snage Kristove krvi, u kojoj je sklopljen Savez, to su vjernije čuvali Savez s gospođom Siromaštinom, a tim i s Kristom.

93) Pisac misli na mučenike prvih kršćanskih vremena. Oni su Savez s gospođom Siromaštinom shvaćali najozbiljnije. Za sebe nisu zadržali ništa, nego su i ono posljednje i najdragocjenije, vlastiti život, velikodušno predavali za Gospodina: »Tko izgubi život svoj radi mene, spasit će ga (Lk 9, 24).«

94) Ovaj je mir ostvaren nastojanjem rimskog cara Konstantina Velikoga i njegovih sinova. Oni se založiše u korist kršćanstva i kristijanizacije. Jedna od najvažnijih mjera ove vrste bijaše »Milanski edikt« iz godine 313.

95) Ovdje pisac ima pred očima tzv. »Donatio Constantini« — Konstantinovu darovnicu. Dante je u svojoj Božanskoj komediji uzviknuo: »O Konstantine, koliko se zala rodilo, ne s tvog obraćenja, nego s onoga miraza, što od tebe primi prvi bogati otac (Pakao 19, 115—117 — prijevod I. Kršnjavi.)« — Pjesnik aludira na spomenutu »Konstantinovu darovnicu« koja je pronađena u VIII. st. a bila je namijenjena papi Silvestru. Premda ta isprava nije autentična, ipak je pjesnik izrekao veliku istinu. Nije teško ustanoviti silnu razliku i suprotnost koja postoji između progonjene Crkve i Crkve koja je nakon Konstantina Velikoga uživala mir i veliko blagostanje.

96) Sudbina je gospođe Siromaštine vrlo slična sudbini Jobovoj. Bogu neprijateljske snage — đavao, svijet, tijelo — bijahu često na djelu. Nije tada bilo samo mnogo onih koji su sačuvali vjernost Kristu i njegovoj zaručnici gospođi Siromaštini, nego isto tako bijaše i mnogo onih koji otpadoše. Ti su »većma ljubili tamu negoli svjetlost (Iv 3, 19).«

97) Na pozornici se prvi puta pojavljuje personifikacija kojoj je ime »Persecutio«, što znači »progonstvo«. — I ova je imenica u hrvatskom jeziku srednjega roda a nama je ovdje potrebna imenica ženskoga roda. Poslužili samo s imenicom »progonjenost« koja je ponešto neobična, ali je ženskog roda i označuje teško pasivno stanje što ga izražava latinska riječ »persecutio«. Progonjenost ili biti progonjen »zbog pravednosti« evanđeoska je krepost.

98) Osim siromaštine je personificirana još samo progonjenost. One su obadvije, gospođa Siromaština i njezina sestra Progonjenost, siguran put do spasenja. Ovu je misao u našem vremenu naglasio II. vatikanski koncil riječima: »Kao što je Krist izvršio djelo otkupljenja u siromaštvu i progonjenosti, tako je i Crkva pozvana da ide istim putem da saopći ljudima plodove spasenja.« (LG 8, 3)

99) Ono »sada me je« na početku rečenice odnosi se na vrijeme nakon progona kršćana. »Svjetlo mojih očiju« je sestra gospođe Siromaštine, a to je gospođa Progonjenost. Otkako je ona napustila Siromaštinu, u Crkvi je zavladao onaj mir koji je »strašniji od svakoga rata (br. 34).«

100) Gdje nestane siromaštva, ondje nestane i ljubavi. Gdje prije svega nema unutrašnjeg siromaštva, ondje se javljaju zavist, razmirice i mržnja koje onemogućuju

svaki zajednički život ljudi u ljubavi i tako onemogućuju ostvarenje kraljevstva Božjega.

101) »Motiv puta« — vidi bilj. 30

102) Gospođa Siromaština u svom govoru dolazi do onoga razdoblja crkvene povijesti u kojem se i na Istoku i na Zapadu počelo razvijati i bujati monaštvo.

103) Po Siromaštini se stječe pripadnost novozavjetnom Božjem narodu; s njom je Gospodin sklopio novi i vječni Savez. Tko sklopi Savez sa Siromaštinom, i to trajan Savez, taj pripada novozavjetnom izabranom Božjem narodu.

104) Budući da su ovi ljudi bili «postojani u bratskoj ljubavi«, i oni su mogli sklopiti Savez s gospođom Siromaštinom. — Siromaštvo koje se ovdje slavi i uzvisuje nije moguće ostvariti bez bratske ljubavi.

105) Sv. Franjo u konačnom (potvrđenom) Pravilu kaže: »U tom je uzvišenost najvećega siromaštva, što je vas, moju predragu braću, postavilo baštinicima i kraljevima nebeskoga kraljevstva, učinilo vas je siromašnima u stvarima, a uzvisilo u krepostima (pogl. 6).«

106) Ovi su redovnici doista pripadali novozavjetnom izabranom Božjem narodu, jer su po ljubavi prema siromaštvu međusobno bili povezani pravom bratskom ljubavlju.

107) Istu misao nalazimo i u T. Čelanskoga (II, 24): »Dok Crkva bude zaštićivala Red, neće u njemu biti opaka susreta, niti će Belijalov sin nekažnjeno proći kroz Gospodinov vinograd.« — Belijal je nadimak đavlov.

108) Oni koji izdaju i odbace evanđeosko siromaštvo više ne pripadaju izabranom Božjem narodu. — Pisac s posebnom namjerom donosi navod iz 2. poslanice sv. Petra da bi što bolje objasnio pojam »lažnih siromaha«. To mjesto glasi: »Ostavili su pravi put i zastranili. Pošli su (lažni proroci) putem Bosorova sina Balaama koji je volio plaću što se daje za nepravednost (2 Pet 2, 15).« Kao što je Balaam radi novca »ostavio pravi put«, dopustio je da ga moapski kralj Balak potplati da bi protiv Božje volje prokleo Izraela (usp. Br 22), tako su ovi redovnici poradi zemaljskih dobara gospođu Siromaštinu ostavili na cjedilu i prezreli je.

109) Nakon toga je Pohlepa, nepomirljiva »suparnica« gospođe Siromaštine, promijenila ime i nazvala se: »Razboritost«.

110) Redovnici koji gospođi Siromaštini ostaju vjerni slični su »gradu na gori« (Mt 5, 14) koji na svom izloženom položaju i po snazi svoga svjedočenja za kraljevstvo

Božje ne mogu biti neopaženi. A što, ako taj izloženi položaj objavljuje svijetu protivno onome što bi objavljivati morao?!

111) Objašnjava bilješka 72

112) »Motiv puta« — vidi bilj. 30

113) Ovdje je jasno izraženo jedinstvo između Krista i njegove zaručnice gospođe Siromaštine: Što je u Evanđelju rečeno o Kristu, to se ovdje pripisuje i kaže o Siromaštini.

114) »Suparnica« — Pohlepa je postala nemoćna u vrijeme kad se razmahao zdrav obnoviteljski duh u monaškim zajednicama.

115) Ovaj nas svetopisamski navod podsjeća na Savez što ga je Gospodin Bog Sabaot sklopio sa svojim starozavjetnim izabranim narodom i više puta obnavljao. Budući da su redovnici »prezirali što bijaše zemaljsko«, zavrijedili su biti pripadnici novoga Božjeg naroda što ga kao tip predstavlja Izrael. Siromaštvo ih je učinilo toga vrijednima.

116) Franjo običavaše siromaštvo zvati »kraljevskom krepošću«, jer je tako blistavo odsijavalo na Kralju i Kraljici (Čel II, 200). Zato je put u Savezu sa Siromaštinom »kraljevski put«. Siromaštvo osim toga, one koji ga prihvaćaju i opslužuju, uzdiže na dostojanstvo »kraljeva« i »kraljica nebeskoga kraljevstva« (Potvr. Pravilo, 6; Pravilo sv. Klare, 8). — Ponovno se javlja »motiv puta« — vidi bilj. 30.

117) Savjeti što ih Pohlepa pod imenom »Razboritosti« daje stoji u opreci sa svim onim što Krist zahtijeva od svojih sljedbenika. Zato i ne može uslijediti onaj, na kraju doneseni zaključak: »Mnogi će se po njihovu primjeru obratiti Bogu.«

118) »Motiv puta« — vidi bilj 30

119) Riječ je »svetac« ovdje upotrijebljena s gorkom ironijom.

120) Treba upozoriti da su ove riječi u Evanđelju rečene o Kristu: »A farizeji su međusobno govorili: Vidite da ništa ne postižete. Eto, sav svijet ide za njim (Iv 12, 19)!«

121) Redovništvo se monaškog tipa početkom 12. st. silno namnožilo.

122) Usporedi Mt 15, 19: »Iz srca dolaze zle misli...«

123) U ondašnje su se samostane upravo gurali plemići i imućnici.

124) Pohlepa i Lijenost su »velike protivnice siromaštva«. One sada zajednički rade na tome da sklope pravovaljan »savez« ili »ugovor« kako bi gospođi Siromaštini ljude otuđili i dobili ih u svoje mreže.

125) Gdje više nema ljubavi, ondje su svim porocima vrata širom otvorena. U obrnutom je smislu već sv. Benedikt rekao: »Besposlica je neprijateljica duše.« Franjo je ove riječi unio u nepotvrđeno Pravilo pa kaže: »Besposlica je neprijateljica duše. Zato Božje sluge moraju uvijek biti zaposlene molitvom ili kojim dobrim djelom (pogl. 7).« — Ista se misao nalazi i u potvrđenom Pravilu (pogl. 5) i u Oporuci st. 5).

126) »odseliti se iz Egipta« znači isto što »ostaviti svijet«; usp. Čel II, 69.

127) »Motiv puta« — vidi bilj. 30

128) Usporedi 2, pogl. potvrđenog Pravila gdje Franjo kaže: »Opominjem braću... da ne preziru i ne osuđuju ljude koje vide odjevene u mekušna, šarena odijela.«

129) Ovi, dakle, nisu prije ulaska u samostan živjeli samo siromašno i skromno, nego su živjeli u krajnjem, čovjeka nedostojnom siromaštvu. Primljeni su zato što se mislilo da će u samostanu biti malih zahtjeva i s malim zadovoljni, jer je njihov sadašnji položaj u odnosu prema njihovu životu u svijetu bio daleko viši i povoljniji. Dogodilo se upravo protivno — staro iskustvo: Koji su prije bili vrlo siromašni, u samostanu postadoše prepuni zahtjeva i nezadovoljstva.

130) Sv. Bernardo piše o ovakvima: »Što me, međutim, još više žalosti jest to što vidim kako neki, koji su prezreli svijet s njegovim raskošima, sada u školi poniznosti još više uče oholost, pod krilima se blagog i poniznog Učitelja još opakije uzdižu u oholosti te u samostanu postaju još nepodnošljiviji nego što su bili u svijetu.« (Iz homilije 4, 10 Super »missus est«)

131) Kršitelji starozavjetnoga Saveza su bili kažnjavani smrću. U Zakonu stoji napisano: »Ako se u tvojoj sredini (...) nađe čovjek ili žena da učini što je zlo u očima Gospodina Boga tvoga i krši njegov Savez: otišavši da iskazuje štovanje drugim bogovima te se pokloni njima — suncu, mjesecu, ili bilo čemu od nebeske vojske, a što sam ja zabranio — (...) onda toga čovjeka ili tu ženu, koji učiniše takvu opačinu, izvedi na gradska vrata te ih kamenuj da poginu. Na smrt osuđeni neka se pogubi na iskaz dvojice ili trojice svjedoka (Pnz 17, 2—6).« — Ako je, dakle, otpad od starozavjetnog Saveza kažnjavan tako oštro, otpad će od novozavjetnog Saveza, koji je sklopljen u Kristovoj krvi, biti kažnjen još teže, jer novi Savez nadvisuje onaj stari. Odmetnuće od novoga Saveza znači: na najodvratniji način postupati sa Sinom Božjim i s njegovom žrtvom; znači: »pogrditi Duha« koga je pre-

ziratelj nekoć primio kao milost. Oni koji odbacuju siromaštvo, a time i samoga Gospodina, postaju kršitelji Saveza. Kao takvi zaslužuju da budu nazvani odmetnicima — apostatama.

132) Ovdje na vrlo snažan način glas samoga Boga prekida govor gospođe Siromaštine koji osuđuje prezиратelje evanđeoskog siromaštva.

133) Sam Bog izriče strog sud nad nekadašnjim nevjernim sljedbenicima Siromaštine koji se nisu htjeli obratiti. — Bog se identificira sa Siromaštinom. Tko krši Savez s gospođom Siromaštinom, krši Savez s Bogom. Tko prezire i odbacuje Siromaštinu, dovodi u pitanje i svoje vječno spasenje.

134) Ne bi imalo smisla, kad bi gospođa Siromaština za one, koji su je prezreli pa su zato i osuđeni, uložila žalbu; Božja je presuda izrečena i ostaje neopoziva. Autor ovoga djela u čovjekovoj pohlepi gleda bit njegova prvoga grijeha. Tako je pohlepa prema sv. Pavlu »korijen sviju zala« (1 Tim 6, 10) pa je zato na drugom mjestu naziva »idolopoklonstvom« (Kol 3, 6).

135) »Pod Kristovim vodstvom« — u latinskom izvorniku »Christo duce« — treba uzeti kao srednjovjekovni način izražavanja. Krist nam je predstavljen kao »Dux«, srednjovjekovni »Vojvoda«. U njegovoj se službi i pod njegovim vodstvom nalaze vitezovi koje on predvodi u boju, a oni ga vjerno i hrabro slijede.

136) Na bit siromaštva spada i »neznatnost« — latinski »vilitas«. Za maloga brata, franjevca, isto je: biti malen, neznatan i: biti prezren, omalovažen. Pravi siromah upravo živi od omalovažavanja i prezrenosti; to je kao neke vrsti gnoj što ga treba položiti na korijenje stabla da uzmogne donijeti plod.

137) Ovo podsjeća na riječi sv. Ivana Krstitelja: »Već je sjekira položena na korijen stablima. Svako se stablo, ako ne rađa dobrim plodom, siječe i baca u oganj (Mt 3, 10).«

138) Početničko oduševljenje i zanos odviše olako prelazi preko teškoća koje s vremenom dolaze same po sebi.

139) Ova misao, uzeta iz Siraha, skoro je istovetna s Franjinom misli koju T. Čelanski donosi u ovom obliku: »Započnimo, braćo, služiti Gospodinu Bogu, jer do sada jedva da smo malo ili ništa napredovali.« (Čel. II, 103)

140) Franjo kao predgovornik nastupa u ime cijeloga bratstva, govori u ime sviju nazočnih.

141) Riječi što ih je kraljica od Sabe upravila kralju Salamonu Franjo upravlja gospođi Siromaštini. — On i njegova braća su njezine sluge, pratnja, vazali, a ona je njihova gospodarica, štoviše, ona im je kraljica.

142) Gospođa je Siromaština u svom velikom govoru što ga je izrekla Franji i njegovoj braći prikazala svoje veliko značenje i ulogu u povijesti spasenja i povijesti Crkve.

143) Redateljska uputa koja upućuje na dramski karakter spisa.

144) Isto kao u prethodnoj bilješci. — »Motiv puta« — vidi bilj. 30

145) Redateljske upute u vezi s gozbom što je Franjo priređuje gospođi Siromaštini još više pokazuju da se ovdje radi o djelu koje ima dramski karakter. To je srednjovjekovno prikazanje, pučka duhovna scenska igra. — Svečana gozba ima biti shvaćena kao zaključni dio svečanoga sklapanja Saveza s gospođom Siromaštinom. — Ovaj prizor (br. 59—63), najdramatičniji od sviju ostalih prizora, po sebi je temeljito ispitivanje savjesti ondašnjih redovnika monaškoga tipa, a danas treba da u tu svrhu posluži nama, suvremenim redovnicima i redovnicama, a u prvom redu maloj braći, franjevcima.

146) U cijelom ovom prizoru nastupaju samo gospođa Siromaština i braća; Franjo se više ne spominje.

147) Na želju i molbu gospođe Siromaštine mala braća na vrlo zoran i originalan način pokazuju kolika je razlika između njihova načina života te života starih monaških zajednica.

148) Vrlo je prikladno navesti riječi T. Čelanskog kojima prikazuje Franjin stav prema boravištima i kućama male braće. On piše: »Taj čovjek nije samo mrzio raskoš kuća, nego je silno zazirao i od mnoga i birana namještaja. Nije volio stolove i posuđe koje bi ga podsjećalo na svijet, da bi sve oko njega upravo pjevalo o tuđinstvu i progonstvu.« (Čel. II, 60)

149) Kod prve male braće zaista vlada najveće siromaštvo i gospođa Siromaština ga doživljava na najzornije i najopipljiviji način. Braća su ovom gozbom vrlo dramatično povrdila i pokazala kako opslužuju zahtjeve i obaveze sklopljenog Saveza.

150) Ovo je u djelu jedino mjesto, gdje se o gospođi Siromaštini govori kao o zaručnici. Iako i T. Čelanski i sv. Bonaventura ističu da je Franjo Siromaštinu smatrao i nazivao svojom »zaručnicom«, naš anonimni autor ih u tome ne slijedi. On na ovome mjestu Siromaštinu naziva »zaručnicom Kristovom« pa i iz te činjenice treba zaključiti da se ovdje ne radi o zaručničko-svadbenoj gozbi, nego o svečanom zaključenju Saveza. — I priređiva-

či su kritičnog izdanja SC-a (Quaracchi 1929) u ovom djelu gledali Franjino zaručničko slavlje s gospođom Siromaštinom, to su svoje uvjerenje izrazili i u svečanoj posveti knjige: »Dominae Paupertatis sponso fidelissimo Sancto Francisco Assisiensi...«

151) U mnogim je krajevima, a napose u južnijima, uobičajen popodnevni odmor nakon ručka. To je tzv. siesta.

152) Nakon počinka je gospođa Siromaština zaželjela vidjeti »samostan« braće. No, oni takva prebivališta nisu poznavali. Između ostaloga su se i po tome razlikovali od ondašnjih redovnika, monaha, koji su imali prostrane, udobne samostane i bili obvezani na doživotni boravak u svom samostanu u koji su po redovničkom zavjetovanju bili učlanjeni. To je tzv. »stabilitas loci« — stalnost mjesta. Mala su braća, napose u najstarijem razdoblju svoga postojanja, bila vrlo pokretna, elastična — bili su bez kuće i kućišta — beskućnici. — Značajan izvještaj nalazimo u Jordana iz Giano-a koji glasi: »Prokurator koga su građani Erfurta dali braći upitao je brata Jordana da li želi izgraditi kakvu kuću poput samostana, a on, kako u svom Redu još nije vidio samostana, na to odgovorio: 'Ja uopće ne znam što je to samostan'...« (Kronika, 43)

153) Uzmemo li u obzir objektivni prikaz boravka prve male braće u Rivo Tortu, kako ga opisuje T. Čelanski (I, 42), ovo ćemo doživjeti kao neki refleks onoga. Bezimeni je autor ovom scenom, nema sumnje, htio na najzorniji način pokazati veliku razliku koja postoji između male braće i starih monaških redovničkih zajednica.

154) Usporedite antifonu spomen-dana sv. Agneze (21. siječnja) za »Blagoslovljen« koja glasi: »Već vidim za čim sam žudjela; posjedujem čemu sam se nadala: u nebu sam se pridružila onome koga sam svom dušom za života na zemlji ljubila.« — Svečana gozba već predstavlja ostvarenje sklopljenoga Saveza. — I ovdje je naglašena misao da je Siromaština zaručena s Kristom koji je na nebesima.

155) Siromaština žarko želi da se mala braća ne bi povela za onim prijašnjim redovnicima koji su joj se iznevjerili. Vjernim će obdržavanjem Saveza umaknuti »zamkama tmine« i osigurati se od rasula. Sve to ovisi o vjernosti Savezu.

156) Još jednom susrećemo »motiv puta« koji nas podsjeća na sportska natjecanja.

157) Braća su snagom Saveza preuzela obavezu koja nadmašuje slabe ljudske snage. No, milost je Božja, kako

kaže sv. Pavao, svemoćna (usp. Fil 4, 13), ona će nadomjestiti ono što oni ne budu mogli po svojoj slabosti. Budu li, dakle, braća vjerna svom obećanju, i Bog će biti vjeran svojim obećanjima.

158) Ovo treba shvatiti sasvim konkretno: ovdje se radi o Spoletskoj dolini, gdje se upravo nalaze braća s gospođom Siromaštinom.

159) »Rijeke babilonske«, Babilon u Sv. pismu je simbol đavolske moći. Tko pripada Božjem narodu, napustio je Babilon. Gospođa Siromaština posljednji puta upozorava braću na đavolske spletke i lukavštine.

160) Posljednja rečenica još jednom naglašava ulogu služenja Siromaštine. Ona po milosti želi ljude privesti Kristu da bi po njemu proslavili Trojednoga Boga. U tom je upravo sadržana glavna misao i cilj ovoga djela.

SADRŽAJ

Prevodiočev predgovor 7
Uvodne napomene 11
Započinje sveti Savez svetoga Franje s gospođom Siromaštinom 25
Blaženi se Franjo raspituje o Siromaštini . . . 26
Franjo moli da mu pokažu gdje stanuje Siromaština 27
Blaženi Franjo potiče braću 28
Siromaština se divi lakom uspinjanju braće . . 29
Blaženi Franjo i njegovi drugovi hvale Siromaštinu 30
Odlike gospođe Siromaštine 31
Govor gospođe Siromaštine 33
Siromaština se sjeća raja 33
Kristovo svjedočanstvo 36
Apostoli 36
Sljedbenici apostola 37
Mir protivan Siromaštini 37
Progonjenost — sestra Siromaštine 38
Pohvala dobrih siromaha 38
Lažni siromasi 39
Pohlepa 40
Siromaština opominje lažne redovnike . . . 40
Njihov odgovor 40
Siromaština govori o dobrim redovnicima . . . 41

Pohlepa se naziva imenom Razboritost . . . 41
Ljudska Brižljivost 42
Pohlepa traži pomoć od Lijenosti 43
Redovnici pobijeđeni Lijenošću 43
Obogaćeni siromasi progone Siromaštinu . . . 45
Siromaština ih opominje da joj se vrate . . . 45
Gospodin govori Siromaštini 46
Gospođa Siromaština upozorava blađenoga Franju s obzirom na uspon i pad redovničkog života . . 46
Blaženi Franjo s braćom odgovara 48
Siromaština pristaje 48
Siromaština blaguje s braćom 49
Gospođa Siromaština blagoslivlje braću i potiče da u primljenoj milosti ustraju 51
Navodi iz Sv. pisma 55
Sveti Savez — bilješke 59

Nebotični planinski vrhunac na prednjoj strani korica nam lijepo ilustrira slijedeći tekst SAVEZA:

»... Gospođa Siromaština stanuje *na svetim gorama,* jer je Bog *ljubi više nego sve šatore Jakovljeve.* Gorostasi ne mogoše slijediti *trag njezinih nogu,* ni orlovi nisu dolijetali do njena vrhunca. Siromaština je jedinstvena pojava. Svaki je čovjek prezire zato što se *ne nalazi u zemlji onih koji žive udobno.* Zato je *sakrivena njihovim očima;* ona *izmiče i nebeskim pticama.*« (SAVEZ, t. 10)

(Snimio: Ivan Krznar)